

Jinakost jako fenomén dneška

Autor: Anna Hogenová

Abstract

Alterity as a phenomenon of today. – The paper presents a phenomenological approach to the issue of otherness. Using Heidegger's reflection of phenomena "das Ge-stell" and "die Machenschaft", we can understand our present in its ontological basis. What constitutes our being as inscribed in the machinery of controlling and managing? The article is keen to argue that the metaphysical basis of this constitution is the will to power. "To be" means "to cause the effects" or to be efficient. But such a reign of metaphysics does not allow the other as such. It always tends to reduce the other to itself, to the controllable and manageable system of efficiency. To present the part of phenomenology of this metaphysics is purpose of this article.

Keywords: alterity, das Ge-stell, die Machenschaft

Klíčová slova: jinakost, das Ge-stell, die Machenschaft

Fenomén jinakosti přichází do filosofického světa spolu s Lévinasem, jde o jeho „tvář“, o jeho poukaz k absolutní otevřenosti alter ego, což je myšlenka, přicházející s domýšlením fenoménu holokaust. Alter ego je protiklad stejného, nikoli protiklad totožnosti. Z fenomenologie známe, že totožností se dvě věci stávají jen jednou, ovšem v případě stejnosti dvou věcí zůstávají vždy dvěma věcmi. Lévinas má pravdu, že podsouvat lidem totožnost je redukcí na to, co se pak často stává předmětem totalitních snah, které si dnes podrobují člověka jinak, než tomu bylo před několika sty lety. Vždy je tu strach z něčeho, co si nelze představit, nelze to pojmenovat, a přesto se člověk bojí. Dnes se s člověkem velmi často zachází jako s konstruktem, který je možno upravovat podle situace, prostě se lidské mínění upravuje podle potřeb skrz Husserlovu pasivní syntézy, které nás učí, že podsunuté noeze vedou k cílům, kterou jsou již v těchto noezech implicitně obsaženy, aniž by si jejich nositel vůbec něčeho všiml.

Co to jsou noeze? Je to jedna část intencionálního aktu, která vzniká z aktivních či z pasivních syntéz retencí. Co to jsou retence? To jsou bývalé urimprese, které jsou podrženy v toku cogitationes. Co je to tok cogitationes? To je „řeka“, pomocí níž protékáme každý z nás naším vesmírem. Je to vše, co se týká naší psychiky, co máme v sobě, čemu mnozí říkají duše. Lékaři mluví o kognici, emocích, vůli, paměti, pozornosti a vše odděleně od sebe to zkoumají nejvíce empirickými metodami, vše měří, srovnávají, dávají do taxonomických „škatulek“.

Neurofyziologie zkoumá, jak nám elektrony poletují v hlavě, jak rychle, jak se spojují, jak se rozlučují atp. Lékaři vlastně sledují epi-fenomény toho, co znamená „myslet, pociťovat, toužit, milovat, pochybovat, vztekat se atd. Epifenomény jsou průvodní jevy, nejsou to pravé entity, jen ty provázející, vedlejší, nikoli ty pravé. Proč? Protože k těm pravým se nedostanou.

Co jim zde nejvíce překáží? Je to subjekt-objektová figura myšlení, kterou berou jako neotřesitelný základ, jako podmínkou *sine qua non* možnosti zkoumat lidskou psychiku. Přitom ovšem zkoumají mozek a jeho strukturu, funkce atd.

Jak zkoumají? Popisují předměty s aristotelskou sukcesivitou pomocí kauzality, to je jediná cesta, kterou zde můžeme najít. Ovšem to, že tento stav v mozku může být odpovědí na neznámé otázky, jejichž poznáním se nám teprve otevře cesta k lidské duši, to lékaři nechtějí používat, tato metoda je nevědecká, nejsou tam naměřená čísla, která jsou signum jistoty, tj. pravdy novověku. Jde jen o *certitudo*. Je až s podivem, jak si neuvědomujeme, a to platí pro nás všechny, že se vlastně takovým přístupem dopouštíme totalitního chování vůči poznávaným předmětům, pokud tohoto sousloví můžeme v tomto případě vůbec používat.

Je třeba se vrátit k věcem samým a z nich pomalu vypracovat metodu, která je věci vlastní. Nikoli na vše používat osvědčenou metodu vědeckého bádání, která mění pohled na věc a zkoumá ji jinak, než to věc sama chce a požaduje ze své věčnosti, z toho, co je věci nejvlastnější. Hermeneutická metoda, která tvrdí, že problém je nutno uchopit jako odpověď a teprve pak hledat otázky k této předem známé odpovědi, není ničím jiným než pochopením Husserlovy teze, že noeze nesou v sobě předstanovená svá adekvátní noemata.

Noeze jsou protence a protence protencí, vznikají syntézou krytím – variováním, přičemž protence nejsou nic jiného než invarianty ze syntéz krytím u protencí. Syntézy jsou vždy probuzeny zájmem, zjetím nás samých v urimpresi. Zde vzniká privace a později se z privace ustanoví bytostná otázka, jejíž napětí vyvolá syntézu krytím. K tomu je třeba připočíst to, co neznáme a co je vrozenou intencionalitou, transcendentálního či apriorního charakteru.

Zde můžeme vzpomenout jen na Kanta a jeho transcendentální kategorie, ideje a zásady. Ovšem Kant neprovedl transcendentální epoché, naopak je osvícenec se vším všudy. Intencionalita vertikální a horizontální v podstatě řídí všechny pochody v toku cogitationes, v této řece našeho vědomí i podvědomí.¹ Z toho, co bylo již řečeno, je jasné, že se lidé musejí od sebe lišit svými pochody v toku cogitationes, nejen z vlivů okolí, ale i z vlivu toho, co nás řídí zevnitř. Nemůžeme tedy jen tak, jakoby nic, podsouvat lidem svůj svět jako jediný možný, správný a nevyhnutelný, jako se to v podstatě dělá po celé dlouhé dějiny tohoto světa.

Svou jinakost má Ind, muslim, Afričan, Evropan, ale i žena, dítě, stařec. Veliký pokrok v objevu občana v každém člověku, jenž je spjat s velkou francouzskou revolucí, zde naráží na fakt, že jsou části naší planety, kterých se význam francouzské revoluce v osmnáctém století nedotkl vůbec. Jsou prostě jiní a je na nás, abychom jejich jinakost nahlédli, poznali a naučili se s ní žít ve společném světě.

Pochopili jsme souvislost Husserlových pasivních syntéz i s politickými a pseudokulturními manipulacemi obrovských mas na planetě. Dnes už víme, že manipulace s lidmi se nedělá násilím, ale inputací příslušných noezí, příslušnými prostředky při využití toho, co se opravdu stalo, co se stalo zcela přirozeně. Jde o události, které mají svou logiku v dané společnosti, ale tyto události je možno použít jako spouštěče nálad, které se zmocní

---

¹ „Po epoché se pohybujeme zároveň i „pod hladinou“ soudovou, pod hladinou jakékoliv aktivní syntézy konstituující souvislost „světa“ – „svět“ je neutrální vůči pasivitě i aktivitě, je východiskem takového rozlišování, ne rezultátem.“ RYBÁK, David. Příspěvek k interpretaci čistého já. *Paideia*, 2017, 13 (2), s. 3.

mas, a tak vše řídit ke kýženému výsledku. Co je k tomu zapotřebí? Znat noeze dané společnosti. K tomu je zapotřebí znát jejich protence. Kde se dají sehnat? Opět je to jednoduché, jen to dá práci.

Je nutno číst vše, co se v dané společnosti objeví, dopisy lidí, noviny, krásnou literaturu. Dnes je třeba znát to, co teče bezprostředně z jednotlivců na elektronických sítích, zde jsou nálady lidí jako na talíři. Pak stačí jen čekat na spouštěč a revoluce je tady. Nastanou velké demonstrace, které jsou přiživovány koupenými médii. Kdo kupuje média? Machthábři, však je dobře známe. Co to znamená znát noeze dané společnosti?

Max Scheler by na to odpověděl velmi jednoduše: Je třeba znát *ordo amoris* (řád lásky a nenávisti) u většiny lidí v této oblasti. V případě facebooku to není žádný velký problém, na to už máme stovky programů, které vyhledávají invarianty v lidských reakcích, a tak je nakonec vše jasné. Počítačové technické myšlení dokáže invarianty hledat dle mechanických, tj. neuvěřitelně jednoduchých kroků, umí ovšem tyto kroky neuvěřitelně rychle konat za sebou. Tyto rychlé sukcesivity, mající obrovskou rychlost, pak vydávají dojem ohromujícího úspěchu, kterým se nám zdá, že tyto jednoduché a neuvěřitelně rychlé procesy jsou totéž, co je naše myšlení, cítění, vůle atd. Přičemž se zapomíná, že toto vše je obsaženo v intenci, kterou přecházíme onu pozemskou transcendenci, o které mluví Husserl, tj. vystupujeme sami ze sebe do okolního světa, protože tento „okolní svět“ si to vyžaduje.

Prvotní podnět není z nás do světa, ale ze světa k nám samým; potřebujeme tedy svět více, než si myslí novověký člověk. Nejsme bohy a nebudeme jimi. A také nebudeme nesmrtelní! Dodnes neznáme opravdu dobrou definici života, proto máme tolik problémů s nemocemi, které jsou nedostatkem života, jsou privací života, ale protože nevíme, co život je, nevíme ani přesně, co je nemoc.

Vyhledat rychle invarianty v reakcích převážné většiny lidí někde na určitém místě planety není těžké, pak stačí uměle vypustit malý stimul v dobrou chvíli do těchto mas a v nastalém revolučním opojení vytvořit zde vládu, kterou potřebujeme. Bitvy i sféry vlivu jsou pak důkazem těch, kteří takto jednájí. Pak tu máme zastírací síly, které jsou již připravené: zdůvodnění z médií, vysvětlování politologů a sociologů je vždy při ruce.

To není náhoda, že se dnes objevuje tak často fenomén jinakosti,² který náleží Lévinasovi. „S filosofií Neutra, na níž se shodují myšlenkové proudy tak odlišné svým původem i svým působením, a oznamují konec filosofie. Vychvalují totiž poslušnost, kterou nepřikazuje žádná tvář. Touha zakletá v Neutru, která se prý zjevila předsokratikům, nebo touha vyložená jako potřeba a tím spojená s podstatnou násilností činu, propouští filosofii a libuje si jen v umění a v politice. Vyzvedání Neutra se může projevovat v tom, že ‚My‘ je původnější než Já, že situace je původnější než bytosti v situaci.“³

V podstatě však Lévinas míří na subjekt-objektovou platnost rozvrhu světa novověkého člověka. Neutrum je objekt, který je v každé větě o nevyhnutelnosti objektivního poznání vždy znovu tvrzen a podtrhován. V živé politice se nemluví o ničem důležitějším, než o tom, že informace musejí mít objektivní platnost, čímž většina z politiků myslí statistickou

² Fenomén jinakosti je v Čechách poprvé zmíněn in HOGENOVÁ, Anna. *K problematice jinakosti: sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy*. Praha: Český olympijský výbor, 2001.

³ LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno: (esej o exterioritě)*. Praha: OIKOYMENH, 1997, s. 266.

---

významnost – bohužel! Popperova falzifikace jen tento náhled potvrzuje a uvádí v platnost jako nejvyšší hodnotu vědy a poznávání vůbec.

Lévinas píše: „Materialismus netkví v objevu prvořadě funkce smyslovosti, nýbrž v primátu Neutra. Tam, kde se Neutrum bytí staví nad jsoucího, který je v tomto bytí bez svého vědomí nějak určován, kde se podstatné události dějí bez vědomí jsoucích, tam se vyznává materialismus. Heideggerova pozdní filosofie se stává tímto hanebným materialismem. Hledá zjevování bytí v pobytu člověka mezi Nebem a Zemí, v očekávání bohů a ve společnosti lidí a považuje krajinu, zátiší bez lidí *nature morte*, za původ lidství. Bytí jsoucího je Logos, který není slovem nikoho. Začneme-li tvář jako zdrojem, kde se objevuje každý smysl, tvář v její absolutní nahotě, v její bídě hlavy, která nemá kde spočinout, budeme tvrdit, že bytí se děje ve vztahu mezi lidmi, že činy jsou vedeny spíše Touhou než potřebou. Touhou, jež nevychází z nedostatku, metafyzickou Touhou, touhou po sobě.“⁴

Jako by Lévinas nikdy nepochopil fenomén *das Ge-stell* a fenomén *die Machenschaft*, jak je to možné? Nikdy nevystoupil ze subjektivity jako posledního pramene, ale právě subjekt, jenž se nenápadně proměnil na subjektivitu je právě oním Neutrem, o němž je řeč v celém Lévinasovi.

Zde se tito dva, Lévinas a Heidegger, nepotkali. Člověk není „o sobě“, člověk náleží k domovu, krajině, světu a bytí, jeho ruka vlastní tělo, jeho řeč vlastní celého člověka. Tvář je vyzářením pramene, z něhož lidská bytost samu sebe zvěstuje, je zřídlem, ovšem v tomto zřídle je čtveřina bohů a lidí, Země a světa. Člověk je totéž co bytí. Člověk není subjekt, není tedy subjektivita, není subjektivum, v tom je jeho poslední pramen. Zde je člověk a bytí totéž a jak známo, „totéž“ není to samé, co stejnost. Když jsou dvě věci totéž, stanou se jen jednou věcí, pokud jsou stejné, zůstávají vždy dvě, jako tomu bylo na počátku srovnávání.

Dnešní člověk je pohlcen jsoucnou, je jen součástí jejich provozu, je přídatkem velkého stroje, který provozuje *ek-sistenci* všeho. Nestojí nad jsoucnou, je v nich zanořen jako nepodstatná součást. Neví o tom, ani netuší, že neví. Vědění o našem nevědění bylo již Sókratem pochopeno jako základní vědění, tj. moudrost. To je něco, co je pro současného člověka neslýchanou hloupostí, vždyť on je pánem všeho (*God like position*). V podivné privaci, v ontologickém smutku možná někteří vytuší nevyhnutelnost bytí, jeho nesnesitelnou lehkost; spolu s Milanem Kunderou. Některé věci poznáme jen přesto, že si najednou uvědomíme, že nemohou nebýt – a to je vše. Bez nevyhnutelné jednoduchosti se v podstatě nedá ani klidně usnout.

Dnešní člověk připravil sobě samému peklo na zemi, i když neustále opakuje něco o demokracii. Není šťastný, nezná GALÉNÉ TÉS PSYCHÉS – tišinu duše, hluboké souznění s bytím; je neustále na útěku od prázdnoty, od nicoty, která ho dohání. Je třeba se zastavit a postavit se jí čelem a pak teprve, snad, někdy, někdo pochopí, že hledaná nevyhnutelnost je právě v této nicotě, v této propasti (*der Ab-grund*). Heidegger si posteskuje: „Jak může vědět, přichází-li z provozu se jsoucnou, že nevyhnutelnost jako propast je svobodou samou, jako počáteční jásot, v němž z nejbzdálenějších dálek svého tušeného uvlastněného pobytu bozi

---

⁴ *Ibid.*

a lidé narážejí na sebe a současně setrvávají ve vroucnosti v udivené aristokracii svého uvlastnění, v odstupu.“⁵

Nakonec člověk je schopen poznat, že toho, čeho se nejvíce bojí, tj. smrt a její prázdnota je tím nevyhnutelnem, které je jednoduché. Nemáme odvahu podívat se na ni zpříma, čelem, jsme zbabělí a ubozí v celé své pýše na to, co jsme vykonali v technice, ale technika je jen přesná sukcesivita, nic víc, nejsou tam vhledy a pokud se tam najdou, pak už to není technika, ale filosofie. Jestli současný člověk opravdu něco potřebuje, pak je to poctivá filosofie. Je až trapné a směšné, jak se zařikáváme neustále demokracií. To slovo se stalo bůžkem, podobně jako kdysi dávno fungovalo zlaté tele.

„Otázka po bytí není počátek sám, nýbrž toto znění je vylomením k přípravě záchrany, a pro to, co nám nedá žádnou podporu, v čem náraz, přiměřený hře času a prostoru, se nachází.“⁶ Za život se platí tím, že se postavíme smrti a zmaru tváří v tvář, kdo to dokáže z facebooku, z pokleslé „kultury“ výměny manželek dnešních nositelů pragmatického „pokroku“? Tito tvůrci moderního života umějí počítat; a to je vše! Jak mohou univerzity, které vznikly před několika lety, probudit myšlení k počátku? Takové univerzity jen chrlí průměrné a podprůměrné pragmatiky. Nemůže tomu být jinak. Univerzita potřebuje být důstojná.

„Ovšem ono znění je ponechavostí tišiny podstatného myšlení, které je požadováno k výkonu uvlastněného vědění: čím původnější tázání, tím zamlčenější je říkání; čím je vzácnější, tím je nevyhnutelnější poukaz na dění, ale nikoli na minulé, nýbrž na budoucí počátky (první počátek západního myšlení); docela jiný počátek Hoelderlinův; to je onen náznak přechodu v Nietzscheově myšlení, přes návrat celé dřívější a minulé metafyziky, skrz obrat a přehodnocení. Čím více se potlačuje tento poukaz, tím rozhodněji je třeba vydržet v přechodu a v překonávání zdání již přicházejícího počátku.“⁷

Rodí se nový počátek, který bude jen prohloubením toho starého, to viděl Nietzscheův blázen v *Radostné vědě*. „Něco přichází“ (*anything goes*) říkají už mnozí, jen nevíme přesně co, proto se život „svíjí“ v podivnostech, kterým nelze porozumět. A to je ten pravý důvod střílení ve školách v Americe, důvod drogových a jiných závislostí.

Historie obsadila podstatu člověka, časuje člověka, stalo se z něj „historické zvíře“,⁸ výkonový stroj dle povelů fenoménů *das Ge-stell* a *die Machenschaft*. Budoucnost je plánována a výkon povelů je hlídán a pečlivě kontrolován tisíci zaměstnanců státní správy, přesto fenomény, jako jsou „tunely“ na odlivy státních peněz do daňových rájů, fungují přes všechna ochranná zařízení. Po-krok tohoto druhu se prosazuje opravdu asertivně, a to „hlava nehlava“, a nikdo s tím nehne. Možný most k nouzi bytí je rozprášen, není připuštěn ani jako poslední alternativa představ o našich životech, tak funguje *die Machenschaft*. Všichni se diví, proč je tolik psychiatrických insuficiencí, proč se střílí na amerických školách, proč je tolik nepolapitelných zločinců atd. Je třeba myslet ontologicky, nestačí ontické analýzy, respektive je třeba se nad nimi zamyslet ontologicky. V tom je problém, a proto musíme čekat na nový počátek, který je oním bohem, o němž mluvil Heidegger (*nur ein Gott kann uns retten!*).

⁵ HEIDEGGER, Martin. *Schwarze Hefte*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2014, s. 252.

⁶ *Ibid.*, s. 252.

⁷ *Ibid.*, s. 253.

⁸ *Ibid.*

Potřebujeme rozumět celkům bez marga a ty se získávají jen v platnosti vzhledů z napětí bytostného tázání, jinak se k nim nedostaneme, a proto potřebuje dobrou filosofii u všech vzdělanců; u politiků nejvíce. Jinakost je přináležení sobě samému, ovšem člověk musí toto přináležení k sobě v sobě objevit, nikoli to zjistit z povelu, který mu podsouvá, čím a kým vlastně jest. Již podsouvání za pomoci zájmena „čím“ dělá z člověka objekt. Zde musí být zájmeno „kým“. Rozumět sobě samému však znamená dostat se ke svým nejvlastnějším možnostem, poznat je u sebe samého.

To však je možné jen z bytostného rozhovoru, který je daným člověkem bytostně prožíván, a teprve reflexe na toto prožívání přináší poznání toho, čím nejvíce jsme a v tomto „jsme“ potkat i bytí samo. To je cíl daseinsanalytického poznávání v psychoterapii. Jedině zde je možno nalézt v sobě samém *fundamentum inconcussum*, jež je bytím, teprve zde je člověk skutečně svobodou bytostí, schopnou žít svůj život v pravdě, jak nám to vyložil Jan Patočka. Ve filosofii není pokrok, jen METHEXIS a hloubka návratů do počátků. Filosofie je počátkováním, zde je po-krok úplně něčím jiným než v přírodních vědách. Jinakost musíme hledat v člověku, především on sám, péčí o duši, musí toto udělat. To je smysl lidského pobývání v podivném stavu, který nazýváme životem a jemuž stále nerozumíme.

Opět se vracíme k rozhovoru, jímž jsme nejvíce. Člověk není vydělenec ze světa, kterému zde svět leží před nohama k jeho využívání. Tak si to myslí nepřiznaně všichni machthábrí, kteří jsou odsouzeni k nekonečnému závodu s ostatními i se sebou samými. Naopak, musíme si konečně přiznat, že máme dvě ruce a dvě nohy, dvě oči a uši nikoli proto, že bychom si to sami vymysleli a přáli si to, ale proto, že svět kolem nás si to vynutil. Proto musíme být v rozhovoru se světem, svět k nám patří jinak, než patří objekt k subjektu, to je největší problém dneška, to je nesnadné přijmout, tj. pochopit to. Nejhorší je tato „ontologická slepota“ ve vědecké metodologii, kde platí téměř absolutně. Tato platnost subjekt-objektového rozvržení vzniká zcela přirozeně z proměny ALÉTHEIA na *certitudo* na počátku novověku. V jistém smyslu je možno pochopit i chemickou reakci v těle jako rozhovor na jiné rovině, rozhovor říkáním, tj. beze slov.

„*Die Machenschaft*“ rozbila poslední možnost přiblížit se k jednoduché nevyhnutelnosti bytí, odstraňuje i ontologickou nouzi, která je podmínkou cesty k bytí. Abychom mohli dojít ke změně, musíme vstoupit do horizontu, kde se ukáže ontologická nouze jako podmínka pro zrození nového počátku, „nějakého boha“. Umělecké dílo proto není výkon a výkon není výrobek a život není výkon prožitku. Je to jinak, my lidé nejsme sukcesivitou svých výkonů, jsme skutky, ERGON-y. Ale ERGON není výkon, výkon tu je jen v závodech s těmi ostatními. My odmítáme proměnit svůj život na závod s těmi ostatními. Chceme jen žít v rozhovoru s okolním světem a s bytím tak, jak nám to situace dovoluje, dnes už víme, že je nám tato situace „vyráběna“, „konstruována“; víme o tom a to je moc dobře.

Protože každý člověk je rozhovorem, jsou jím lidé určeni. Jinakost jednotlivců vychází z jejich setkání s jejich vlastním jástvím, tělem, domovem, krajinou, zemí, světem a bytím samým. Proto má člověk své nejvlastnější možnosti, které poznáním jich jsou naším nejhlubším jádrem, protože v nich je bytí jen proto, že jsou nám nejvíce vlastní, nemohou nebýt současně i bytím. To je ten důvod, proč poznání sebe sama (GNÓTHI SEAUTON!) bylo napsáno u vchodu do apollónského svatého místa v Delfách. Poznat toto nejvlastnější v nás samých se jmenuje *das Er-ignis*, uvlastnění, a je cílem filosofů i v daseinsanalytické

psychoterapii. Sebezpoznaním tohoto druhu se člověk stává opravdu svobodným, o tom píše Patočka ve svém „frontovém zážitku“. Vědět o této možnosti, která je povýtce lidskou, znamená vědět o absolutní jedinečnosti lévinasovské tváře.

V člověku se usebírá vše a toto vše se uvlastňuje s člověkem, stává se tímtež, to je oslava člověka. Tato možnost, která také léčí, se nedá vyvolat chemicky, tabletami, drogami, k té nejvlastnější možnosti se člověk dostává rozhovorem, ať má platnost modlitby, ať je to cesta po oceánech v samotě se sebou samým, ať je to poctivá hledačská filosofie, hledání uměním nebo ještě jinak. Nemůžeme znát rozhovory, které se konají beze slov (říkáním), nebo se slovy (mluvením). Tato možnost vést rozhovor se sebou samým není nic jiného než péče o to, co je schopno vstoupit do jakéhokoliv myslitelného a tušeného místa nejen tohoto světa, ale do bytí. Tento dialog, který člověk vede se sebou samým, má však jednu zvláštnost a ta nesmí být opomenuta. Člověk je povolán bytím samým.

Člověk je člověkem jen tehdy, když zaslechne „hlas bytí“, proto je první slovo člověka odpovědí na otázku, kterou člověk uchopí, podrží ji v sobě a výsledkem je slovo. Máme řeč, protože ji z nás vyrvalo samotné bytí našeho pobývání, tím jsme se stali lidmi. Naše těla, která mají lidský tvar, jsou výsledkem toho, co od nás bytí chce, co svět chce, co Země chce, co krajina chce, co od nás domov chce. „Soupatříme“ s bytím, světem, Zemí, krajinou a domovem jinak, než prostřednictvím subjekt-objektové figury, jak si to dnes všichni myslíme s jistotou, v některých případech hraničící s hysterií.

Pravda není jistota vypočitatelného, je to neskrytost (ALÉTHEIA). Ukazuje se ze sebe samé, pokud tomuto ukazování sami nepřekážíme svou snahou zmocnit se všeho kolem nás a udělat ze všeho sluhy své pragmatičnosti, praktičnosti, svého majetnictví. Jen rozhovor s bytím, který je umožněn výhradně ontologickou nouzí, může člověka učinit opravdu lidským. Snad proto je lidstvo zkoušeno nejrůznějšími tragédiemi, ale jak se zdá, zůstává nepoučeno.

Pustit k sobě přicházení nevýslovného, prodlévat v jeho nepochopitelnosti, která je na počátku vždy, protože je ontologickou nouzí, je pramenem poezie, která má smysl, je pramenem rozhovoru, který tak silně v sobě nosí umělci a osamocení tuláci, to vše je nutno pustit do našich bytostných prožívání. Člověk nesmí být jen naplánovanou fyziologickou a sociální jednotkou, která hledá slasti v konzumu, přes všechny problémy, které jsou chudobou, hladem atd. Život má smysl, jen když jsme středem usebraného a uvlastněného bytí, ve kterém je vše. Jsme u sebe a zároveň u všeho ostatního. Jsme s bytím totéž. A teď je nutné jen vědět, že každý má svou nejvlastnější cestu k tomuto cíli. My nemůžeme člověku předpisovat, kudy má jít – tam je jeho jinakost. Proto je tak důležité a nevyhnutelné učit naše potomky naslouchání těm druhým, ale také naslouchání větru, plynoucí řece a chvění listů na stromech.

„Umění – je počátkující, je budoucí, jen aby se ospravedlnilo z díla, dílo je pravdou bytí položenou do jsoucen a jsoucno nás tak přivádí k němu samému, jako k zadržování pravdy bytí, a tím jsme uvnitř uvlastnění, které se uvlastnilo s bytím.“⁹ Bytí není výslovné, kdyby tomu tak bylo, nepotřebovali bychom umění a filosofii, vystačili bychom si s ontickými vědami. Nejsme nikdy totéž, ale jsme velmi často stejní. K tomu je nutné znát

---

⁹ *Ibid.*, s. 254.

fenomenologický rozdíl mezi *totéž* a *stejností*. Když jsou dvě věci *totéž*, jsou vždy jednou věcí, jsou-li dvě věci stejné, zůstávají vždy dvěma věcmi. Tento rozdíl nám normální logik, pozitivistický vědec neuzná, v tom je trochu potíže.

Problém jinakosti spočívá v neschopnosti rozeznat stejné a *totéž*. Filosofie je vždy o *tomtéž*, nikoli o stejnostech, proto stále mluví to samé a všem ostatním se to zdá být zbytečné a marné, vždyť to, o čem tento filosof tak váženě mluví, on věděl již v gymnaziálním věku – to se neustále opakuje. Chybí nám bytostné dějinné myšlení (*die Besinnung*), tzn. chybí nám počátky. Myslíme jen historicky, tj. technicky. Proč? Protože potřebujeme jistotu pro náš život, neumíme žít v riziku, ovšem to je náš základní ontologický nedostatek, protože my musíme uzнат ontologickou nouzi jako podmínku autentického života, stejně jako si nesmíme zapírat naši smrtelnost.

Jen technicky, řemeslně logicky uvažující politik nadělá víc škody než užítku. Je nám zapotřebí vzdělanců, kteří budou schopni nahlédnout to, co se zrodí z napětí jejich bytostného tázání, a každé bytostné tázání je bytostným, protože se rodí z počátků, které již dávno v sobě nosíme. Někdy už si je ani nepamatujeme, jak jsou staré. Podstatná minulost nemůže být odhozena jako nepotřebná veteš, jak to dělají často liberalisté, z nedostatku svého vzdělání. Spěch do pokroku je dnes největším zlem vůbec. Po-krok bývá bohužel častěji zá-krok, jen se to nevidí. Spěch je výraz bytné podstaty, spatřované nietzscheovsky ve vůli k moci; přemocňování potkáváme už u dětí z první třídy!

Jinakost je někdy stejností, kdy lidé se projevují stejně, ale to neznamená, že jsou totožní. To, co vadí Lévinasovi, je redukce člověka na totožnost, což je v podstatě počin jen čistě řemeslně logický, jako tomu bylo např. u Hegela. Pokud se na nás politici dívají jen jako na koupěschopnou poptávku, tak nás takto nepřipustně zredukovali, ovšem to se dělá naprosto běžně. Nikoho nenapadne, že tato abstrakce je nepřipustná, protože se jedná o speciální vědu, která na to má nárok. Pokud se na nás lékař dívá jako na systém chemických akcí a reakcí, jde o *totéž*. Pokud učitel má ve třídě před sebou jen objekt svého působení, bez pochopení, že proti němu stojí partner v bytostném rozhovoru, pak dělá *totéž*, co lékař a ekonom s politiky. Jednoduše řečeno, problém je v tom, že samozřejmá platnost subjekt-objektové figury naší reflexe okolního světa činí z otázky „kdo?“ otázku „co?“. Reifikace (zvěcnění) člověka se tak děje, aniž nám to připadalo podezřelé, natož osudně chybné.

Dnešní člověk se musí učit přístupu k člověku, kterému říkáme *humánní*. Inkluze ve školách má svou podstatnou problematičnost v tom, že povrchní, ale i nepovrchní rozdílnost je pochopena mechanicky, technicky. Tak tomu je velmi často, pokud jsme si neuvědomili, a to poctivě, rozdíl mezi „kdo?“ a „co?“. To je chyba vzdělávání, to je chyba etických přístupů k člověku, je to ale také současně něco, co nemohlo nevzniknout, protože je to bytostná součást karteziánského vztahu ke světu.

Subjekt-objektový rozvrh je karteziánská záležitost, vedle kauzality časové sukcesivity z aristotelského pojetí času a pravdy jakožto výhradní jistoty (*certitudo*). Je téměř nemožné naučit evropské myšlení tomu, aby si toto uvědomilo a ihned přetavilo toto uvědomění do praxe. Bude velmi těžké inkluzi učinit samozřejmou platností, která nebude jen inscenována na povrchu, protože bude mezi lidmi strach projevit jiný názor. To je třeba si otevřeně přiznat a připravit se na dlouhý proces vysvětlování, jež si vyžaduje trpělivost a dobrou vůli.

Myslitel musí naslouchat tomu, co k němu přichází z bytí samého, nemůže prosazovat svou partikulární vůli k moci pod pláštíkem historické nevyhnutelnosti, jak se to dělá v každé počínající diktatuře. Je třeba mít trpělivost a ještě více je nám zapotřebí odvahy k vyčkávání, k neunáhlenosti – je nám třeba pospíchat pomalu! To je však v době „přemocňování“ (*die Übermächtigung*) naprosto nemožné. Vše se valí vpřed naprosto bezohledně, ani statisíce hladových a umírajících tento „po-krok“ nezastaví.

Ernst Jünger se nemýlil, stejně tak, jako spousta dalších myslitelů. To je důvod, proč machthábrí milují mladé, jak často opakuje Martin Heidegger. Mladí tento podstatný epifenomén nevidí, k tomu je zapotřebí disponovat husserlovskými vyplněnými (generálními) podstatami, založenými vzhledem *in medias res* v dlouhodobém prodlévání bytostného napětí otázek, k nimž je třeba získat odvalu. Mladí o těchto otázkách vědí, ale jen formálně, vyprázdněně, a to je ten důvod, proč se tak snadno stávají decizními zdroji v době závodů všech se všemi. Myšlení není technické řazení soudů, aby to vypadalo smysluplně – bohužel, tak jednoduché to není!

„Tázající se volání myslitelů jsou jen ozvěny neslyšitelných domněnek, v nichž se dotazované bytí klade tak, že ona volání nerozbíjí tišinu otevřenosti bytí, nýbrž v průniku jeho zatajení se tvoří, a tak se bytí usvědčuje, z toho každé zakládající říkání a nazývání pak mluví; tak vzniká řeč.“¹⁰ Technický vztah k řeči se pak v historii proměňuje v něco jako spotřebu slov, tak se např. u každého politika vyskytují často slova jako „komunikovat“, „deklarovat“, „zaznívat“. To je jeden z úkazů, že se myšlení proměnilo na vyjeté cesty, že se politika proměňuje více či méně na techniku.

Takový charakter mají pak i rozhodování o lidech. Pokud se objeví toto řemeslo v používání slov, kdy se slova spotřebovávají stejně jako uhlí nebo benzín, pak se promění všechny vznešené myšlenky s hloubkou svého dosahu v pouhé prostředky sebezviditelňování a působí pak kontraproduktivně, zcela opačně, než tomu bylo v původní intenci, která byla správná. Řeč je svádívá, umí se nabízet jako lehká slečna a my tomu všichni v nějaké míře podléháme. Tak je tomu i s termínem „inkluze“, jenž má především ozřejmit fenomén jinakosti jako nároku na uznání jedinečnosti každého člověka v jeho ozvláštnění, jež je jeho totožností se sebou samým, tj. nejde zde o stejnost, ale o totožnost.

Pokud slova jsou spotřebována jako jídlo a pití, pak se vždy hloubka promění na povrchnost, placatost, prázdnotu a únavu. A tak se myšlenky v podstatě spotřebovávají tak, jak je konzumní člověk zvyklý, jednoduše se ukradnou tomu, kdo je vymyslel. Heidegger by k tomu dodal: „Proč se děje toto převrácení bez domova, jež v sobě rozbíjí propastnost bytí a promění ji na odloženou stejnost prvního srovnávání jsoucen, které je až dodatečně obsaženo v každodennosti, a veškeré domnělé zamyšlení nad podstatou řeči je uvedeno na místo gramatiky, bez vět, bez zamlčené hermeneutiky, bez estetiky výrazového pocitu, bez melodie řeči; a tak i metafyziky.“¹¹

To vše je dílem opuštěnosti bytí, pak je myšlení bez původnosti, bez počátků; pak se vše odehrává jen v příčinnosti, v časové sukcesivitě se snahou dojít k intersubjektivní jistotě. Slovo není studní, věta není rozprostřením významů v pohybu, vše je jen znak. Bez původnosti, bez počátků není možné vytvářet vědu, a pokud se tak děje, je to jen hra se slovy,

¹⁰ *Ibid.*, s. 276.

¹¹ *Ibid.*, s. 276–277.

kteřá se spotřebovávají stejně jako každá síla v nietscheovském smyslu. Proto je nutné rozlišovat totožnost a stejnost.

„*Die Machenschaft* slov“ je největší nebezpečí celkového vzdělání, nikoliv jen inkluze. Předvláda jsoucen je pouze oklikou, kterou se musíme všichni vydat, pokud nám jde o původ fenoménu, o jeho počátek, o jeho zrození (počátkování). Původem inkluze je jen pochopení, že každý z nás je počátkem s absolutní hodnotou a nemůžeme beztréstně lidi redukovat na stejnosti, jako tomu bylo v koncentracích, kde lidé dostávali čísla na předloktí. Lidé nejsou předměty k využívání a spotřebě, slova a věty nejsou k využívání a spotřebě – to by mělo být vyučováno na školách všech stupňů.

Řeč je podstatou člověka, a pokud ona se kazí, je to jen proto, že člověk a jeho podstata se proměnila na něco nepravdivého, nesprávného. Vzdělávání nemůže být jen předáváním informací, jak tomu bohužel je, za účelem konkurenceschopnosti Evropy oproti ostatnímu světu.¹² V parlamentech musejí být lidé s pochopením věci, jejich myšlení musí být věcné, nikoliv jen snůškou rétorických figur, jak tomu opravdu dnes je. Vzdělaný člověk musí být ušlechtilým. Proč? Protože ušlechtilost byla dána vždy jen porozuměním počátkům, nikoliv cílům pragmaticky vypočítaným ze situace. Takové rozhodování přenechme manažerům, na to jsou vycvičeni.

Pokud se slova promění jen na jsoucna, pak je řeč otevřena nekonečnému stupňování slov v psaném a mluveném projevu, tak se projevuje žvanění. I do slov se vlévá vůle k moci, pokud slova jsou jsoucna jako kterákoli jiná kolem nás. Najednou pochopíme, že není třeba říkání, tj. myšlení beze slov nahlas pronesených či napsaných na papír, budou vznikat nekonečně se rozkládající diskursy, až záplava nesrozumitelnosti nám opět připomene Babylón. Zavládne *die Machenschaft* v oblasti používaných slov. Pokud se člověk vyhnul otázce po pravdě bytí, rozhodl se. Toto vyhnutí je implicitním rozhodnutím. Pak ovšem se přiklání jen a jen ke jsoucnům, proto i řeč bude jen popisem jsoucen, slova budou jen znaky, jako tomu dnes je v počítačovém myšlení.

K bytí se dostáváme jen přes jsoucna, tato oklika je nevyhnutelná, proto je prázdno v *ratio cognoscendi* pochopeno jako důsledek vyprázdnění něčeho, co předtím bylo plné, a v *ratio essendi* má prázdno ontologický základ ve svobodě, v nesnesitelné lehkosti bytí, kterou tak dobře pochopil Milan Kundera. Kdo nepochopí tento rozdíl, může své myšlení rozvíjet jen v onticitě, nikoli v ontologii. Je nutné poznat bytný základ jinakosti, nikoli jen její ontický význam. Dnešek je ve vědecké reflexi analyzován výhradně na rovině ontické, ale vznikají nové netušené problémy, a to problémy afikující celé lidstvo, viz současná migrace z arabských a afrických zemí. Tento stav a vývoj si vynucuje inauguraci i ontologického myšlení, protože bytí samo vždy zakládá pojetí onticity – pravda bytí samotného. Neplatí to obráceně, a pokud tomu tak jest, je to platnost jen zdánlivá, nepravdivá, což se nakonec vždy dějinně ukáže jako nárůst problému lidského společenství.

V dnešní době je to např. velmi neblahý stav planety z hlediska ekologického, politického a kulturního. Heidegger vysvětluje: „*Die Machenschaft des Seienden* (d. h. *Herrschaft der Seiendheit als Machenschaft, die zum Erlebnis zwingt und des Lebens als*

¹² „Evropu neustavuje její konkurenceschopnost, jak se domnívají politici a ekonomové. Kdyby tomu tam bylo, mohl by být Evropanem každý Marťan, pokud by byl konkurenceschopný.“ RYBÁK, David. *Ětos a světy dějin*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019, s. 70.

Grundwirklichkeit und Ziel bedarf) vermag freilich nie das Seyn auszuloeschen.“¹³ (Machenschaft jsoucen, tzn. vláda jsoucen jakožto Machenschaft, nutící nás k prožitku života jako základní skutečnosti a cíle, nemůže nikdy bytí uhasit.) Zde se vlastně říká, že nestačí pragmatické myšlení, pokud jde o člověka, nevystačíme jen s ekonomickými a politickými rozvahami. Je nevyhnutelné připomenout si pravdu bytí.

„Chutnost života se zvyšuje, k čemu ještě bytí?“¹⁴ posteskně si Heidegger. Tak neuvažují jen prostí lidé, tak uvažují téměř všichni ekonomové, právníci. Je málo těch, kteří poroz-uměli a musejí se skrývat. Mlčí, ale i mlčení je říkání. Teorie blahobytu, které do Evropy přišly především z Ameriky (Galbraith, J. Robinsonová aj.) Nejde jen o BIOS APOLAUSTIKOS a BIOS POLITIKOS, jde o BIOS THEORETIKOS. K tomu je zapotřebí pustit k sobě ontologickou nouzi (nouzovat – *noetigen, die Not* – nouze). Co je to ontologická nouze? To je především nevyhnutelnost smrti, na kterou se musíme připravovat po celý život. Nesmíme ji zatlačovat až na dno naší duše.

Nežijeme pro prožitky a jejich intenzitu, to je omyl, který je nám podstrkován a podsouván ze všech stran, protože zbesilí vydělávači peněz potřebují své mnohdy jen zbytečnosti prodávat, a to stále víc a víc. Říká se tomu pokrok, ale v pravdě je to jen chamtivost, která z některých pak vytvoří chudáky a z druhých zbytečně bohaté, nudící se chudáky. Není zde spravedlnost, protože tu chybí to nejpodstatnější – ontologická nouze. Jen tato ontologická nouze člověka přivleče k počátku, jenž je tím nejvyšším, je ARCHÉ, tj. tím, co vládne, aniž o tom vždy víme.

Lidé o tom kdysi dávno věděli, těmi ale dnes pohrdáme, protože neměli smart telefony, rýče a ledničky. Ovšem tam, kde vládne automatismus, tam vždy se přimyká i náhoda, to je nutnostní pendant automatismu. „TECHNÉ miluje TYCHÉ,“ říkali staří Řekové, my dnes mluvíme o fenoménu Titaniku. Titanik byl nepotopitelnou lodí, přesto se na první cestě potopil, a tak je tomu se všemi titánskými automatismy na naší planetě. Člověk není bůh, není pánem vesmíru, je jen člověkem v řádu, který není možné ovládnout, jak si to představovali osvícenci minulí a jak si to představují ti současní. Technicky se vesmír nedá ovládnout, vždy odněkud se „přihází“ nahodilost! Vědě by slušela skromnost! V tomto ohledu je „barbarství předností před kulturními národy“.¹⁵

Úchvatná schopnost počítačů se sevrkla na manipulaci s lidmi před volbami, některý velkostát si připravuje půdu pro ingerenci do všech oblastí daného malého státu, a to prostřednictvím obratné politiky vzdělanostní, prostřednictvím využívání psychologických typik v reakcích lidí. Využívá se noezí, které nesou v sobě předznačená noemata. O tomto druhu manipulace s druhými nepoučený neví, ani nemůže vědět. Co dělat? „Jen původní podstatné myšlení (*die Besinnung*, pozn. aut.) nás může zachránit – to je nouze.“¹⁶

Otázka, která je důležitá, je otázkou, který původ, počátek, zakládá současné vzdělávání a kulturu. Je to snad jen pragmatická výbava informacemi pro potřeby trhu a snaha za-bavovat lidské svobodné myšlení jen pokleslou zábavou, v níž se vytvářejí prožitky s vysokou intenzitou – rauš? Který základ zakládá nutnost inkluze? Je to pragmatický –

¹³ *Ibid.*, s. 278.

¹⁴ *Ibid.*, s. 279.

¹⁵ *Ibid.*, s. 280.

¹⁶ *Ibid.*, s. 280–281.

ontický základ, či ontologický? Položil si někdo tuto otázku bytostně a s naléhavostí, kterou si toto tázání zasluhuje? Není to všeobecné, bezmyšlenkovité přijímání tohoto fenoménu jen dalším trapným přejímáním něčeho, co si přeje nějaký velký a mocný stát, protože má k tomu své důvody? Nebude inkluze znevýhodněním těch ostatních, protože se bude muset čekat na ty, kteří jsou jiní, ale nejsou tímtež, co ostatní. Není náhodou inkluze tohoto druhu uznáním jinakosti ve smyslu stejné hodnoty všech lidí jakožto lidí, tedy nikoli jen platnosti občanů, ale i z hlediska nejhlubšího lidství vůbec? Jsou vůbec tyto otázky povoleny, když bylo tak vehementně předrozhodnuto, jak to pocituje velká část lidí v naší společnosti?

Stejnost není totožnost, z hlediska stejnosti jsou dvě stejné věci stále dvěma věcmi, pokud jsou dvě věci totožné, stávají se jednou věcí. Zde se ukazuje to, co je nanejvýš důležité v možnosti porozumět i u dalších fenoménů naší doby. Musíme rozumět věci ontologicky, nestačí jen ontický popis, jak tomu bohužel je téměř vždy. Je nutné poukázat na ontologický původ nevyhnutelnosti inkluze v naší době. Nestačí jen povrchová deskripce a popis fungování, musíme vědět, proč je tento fenomén nevyhnutelný pro dnešek!

Inkluze je ontologicky pochopitelná jako vyjádření důstojnosti každé lidské bytosti. Z pravdy bytí pochází ontologický nárok na uvedení tohoto fenoménu do praxe současného školství. Není to jen pro ty, kteří svou jinakost nesou do světa jako nějaký nedostatek, ale je to hlavně pro ty ostatní, kteří si tím uvědomí, že lidská hodnota se tímto nedostatkem nemění.

V pobytu člověka na této Zemi jsou si všichni lidé rovni, nikoli z hlediska totožnosti, ale z hlediska stejnosti, to je základ i péče o duši, která tvoří základní pramen evropské duchovnosti. Bytí není ideál, ani se nedá najít ve jsoucnech; je počátkem, který vládne, i když si to většina nikdy neuvedomí. Totožnost člověka s druhým člověkem je nesmysl, nejsou totožní, v tom má Lévinas hlubokou pravdu. „Der Ursprung (im Sinne des Entspringenlassens der Entgegnung der Goetter und des Menschen zu ihrem geschichtsgruendenden Wesen) auf dem Sprung.“¹⁷ (Původ, ve smyslu vznikajícího setkání bohů s lidmi, k jejich podstatě, která zakládá dějiny skokem.)

Skok je původním skokem (*der Ur-sprung*), toho se musí člověk odvážit. Jde vlastně o okamžiky, které jsou vždy poprvé a naposled, jde o počátky, na které novověký člověk zapomněl, stejně jako zapomněl na bytí samo. Pobyt v metafyzickém smyslu znamená buď věřit na nadsmyslové, které znehodnotí vše smyslové, nebo věřit ve smyslové, a to promění vše lidské konání na pragmatičnost tak, jak tomu dnes je. Jinakost v prvním případě se stane neživou abstrakcí, ve druhém případě bude zlikvidována úplně. Je tomu ale jinak, bytí se bez jsoucen neobejde, protože jsou nutnou, ba nevyhnutelnou oklikou na cestě k bytí – metafyzická disjunkce je chybou. Heidegger dokonce provokativně prohlásí: „Barbarství je předností před kulturními národy.“¹⁸

Proč si dovoluje toto tvrdit? Protože barbari vědí svým způsobem o bytí v propojenosti se jsoucný. Vědí, že mezi jejich bohy a jsoucný je jiný rozdíl než mezi jsoucný a jsoucný, že tento rozdíl nelze snížit na rozdílnost mezi jsoucný. Toto barbari cítí, a proto se chovají tak, jak to známe z popisu jejich života. Mezi jsoucný a bytím je skok, *der Ur-sprung*. Je tu přerušení kontinuity existenciálního života, běžného na Zemi mezi ostatními, proto je tu

¹⁷ *Ibid.*, s. 279.

¹⁸ *Ibid.*, s. 280.

posvátnost. Jen dnešní, tolik sebejistý novověký člověk to neví, netuší a dlouho to vědět nebude.

Ani fenomén inkluze nemůže být chápán a vykládán jen z pragmatického hlediska života naší společnosti, je třeba jej pochopit z druhé strany ontologické diference. Bez filosofie totiž vzdělanost nemůže být dobrou vzdělaností, a pokud se za ni pokládá, pak se musíme spokojit s tím, že má jen pragmatický smysl na trhu práce a věcí. Bez podstatného myšlení (*die Besinnung*) není možná záchrana současného člověka, jinak se promění jen na předmět popisu a bude pragmaticky využíván ve službách fenoménu *das Ge-stell* a fenoménu *die Machenschaft*. Potíž je v tom, že tyto důsledky nejsou všichni schopni predestinovat, prostě zahlédnout a zamyslet se nad tím. Jsou saturováni právě vykonáváním povelů, přicházejících z *das Ge-stell*, jsou kontrolováni mašinérií fenoménu *die Machenschaft*, neustálou organizací našich životů, kontrolováním našich činů, zařizováním procesualit, do nichž musíme vstoupit, ať se nám chce, či nikoliv.

Dnešní člověk je nesvobodný, jen o tom vůbec neví. Nemá okovy na nohách a rukách, jen jeho myšlení a hodnocení je manipulováno sofistickými systémy dnešní doby. I to představuje elektronické sítě, kterými se tolik všude chlubíme, protože jejich možnosti jsou opravdu nedozírné, bohužel, nikoliv jen k prospěchu většiny na Zemi.

Jinakost je projevem toho, že každý člověk je tímtež, je se sebou totožný. To ale neznamená, že je dvojitý, je pouze jednou věcí; má vědomí sebe samého a toto usebrání a současně uvlastnění je základem jeho pobytu uprostřed bytí. Nemůže být dvěma věcmi, jako je tomu např. v případě stejnosti. Lévinas se bál redukce jedinečnosti člověka na obecnost, která by znamenala průrvu do jeho lidského originálního majestátu, to se zde nepřipouští. Jedinečnost člověka je nepřekonatelností, která má v sobě posvátné nekonečno, o tom není pochyb.

Moderní empirické škálování ve smyslu více a méně je nebezpečné tím, že chybením toho, co je nejmenší, a toho, co je největší, je pak možno považovat to malé za největší, a to největší za nejmenší, což se kolem nás děje, protože vůle k moci prosazuje jen svou vůli bez měřítka. To je naše současnost, velebíme celebrity a zavrhuje myslitele, protože jim pragmatická většina nerozumí. Nerozumění se bere jako měřítko kvality textu. Smart jsou rýče a klozety vedle mobilů, aut atd.

Descendence opravdové hodnoty je nejčastějším fenoménem naší každodenní zkušenosti. Na druhé straně tu máme logiku a její racionální mechanismus v oblasti jedinečné, zvláštní a obecné, což v hegelovské provenienci znamená důvod, rozdíl a identitu. A právě toto myšlení vzalo lidem jejich absolutní jedinečnost a přisoudilo jim čísla, a to nejen v koncentračních táborech. Rodná čísla jsou i pro dnešního člověka lepším poznávacím prostředkem než jejich jména a adresy. Vše se může zfalšovat a také se tak činí. Je nutné bránit a zachraňovat totožnost každého jednotlivého člověka.

Slovo je tehdy dobré, pokud v sobě má napojení na počátek, pokud je součástí podstatného myšlení (*die Besinnung*). Jinakost za každou cenu, která vychází jen z vůle se lišit od většiny, je hloupá, pokud se nerodí nevyhnutelně z počátku, a to „počátkujícím způsobem“. Nezapomeňme, počátek se počíná (*der Anfang anfängt*), nevyrábí se. Pokud nás zajímá bytný základ jinakosti, pak se musíme dostat jen k počátku, a ten se ukazuje jen

početím, rozením. Proto sem patří vhledy, rodící se z napětí bytostného tázání, protože jediné v tomto prodlévajícím napětí je možno setkat se s celky bez marga; s tím, co není předmětné. Každé slovo musí vycházet z počátku, je základem řeči. Stejně je to s morálkou, nelze ji technicky vytvořit, zkonstruovat, i když spousta lidí je o tom přesvědčena. „Nelze důvěřovat ani ve zvyk, v to, že pořádek fakticky vzniklý se stane druhou přirozeností, ani v moc donucení bez vnitřní přesvědčenosti lidí.“¹⁹

Jinakost musí vyrůst z nevyhnutelného počátku, který je nutno vždy znovu a znovu „poprvé a naposled“ potkávat v proměnlivosti dějin. O tom je bytostný dialog s bytím samým. Protože jsme „vypili APEIRON“, protože nevíme, co je to počátek, jsme bludičkami a stejně jako cikáni se touláme v postmoderním světě bez eschatonu.

Tento *pasus* úvah o jinakosti je dnes velmi opomenut a zatlačen na sám okraj zájmu. Heidegger k tomu příznačně dodává: „Politické jednání nesmí s holí poměřovat citlivost a správnost mravů.“²⁰ Stejně jako slovo i mravnost se nedá zabezpečit technickým způsobem, což většina orgánů v decizi vůbec nebere vážně, protože tomu nerozumí. „Proto má v podstatném myšlení řeč své místo zamotané, místo aby pronikalo k záchraně řeči, jejímž prvním dílem je moci mlčet a druhým je učit se naslouchat vzácnému rozhovoru a třetím je poukaz na podstatné slovo; věnuje se nepodstatnému.“²¹ Věnuje se tomu, co je *die Vorhandenheit* na řeči, tj. na to, co je předmětné, co je *clare et distincte*, a co je verifikovatelné intersubjektivní většinou. To, co je na řeči nevýslovné, toho si všímají jen myslitelé a básníci.

Dnešní člověk téměř ztratil svou jinakost, která spočívá v *totéž* nikoli ve stejnosti, jak si to většina stále myslí. Problém je v tom, že člověk je „historické zvíře“, jak to nazývá Heidegger na mnoha místech svého obrovského díla, nejvíce je tomu v *Černých sešitech*.²² „Historické zvíře“ je subjektivitou, je oním *Subjectum*, jak v tomto případě dokazuje střední rod, je předmětem, objektem sil, které přicházejí z vnějšího světa. Odkud? Především z fenoménu *das Ge-stell* a *die Machenschaft*. Těmto fenoménům je zapotřebí porozumět ontologicky, nestačí jen porozumění ontické. Nestačí jen znát příčiny a účinky, důvody a závěry, je zapotřebí pochopit bytné základy těchto jevů. To je možné jen tehdy, jsme-li ochotni problémy nahlédnout jako odpovědi a hledat k nim jejich patřičné otázky. Nalezené otázky musejí pasovat k předem dané odpovědi, jako klíč k zámku zavřených dveří. Tato hermeneutická zásada je prastará, ale stále se jí dostatečně nerozumí.

Heidegger dovozuje: „Historické zvíře je jakožto subjektivum vztaženo na sebe, ale tak, že svou podstatu stále více a více zpětně klade do toho, co je před rukama (*Vorhandene*, pozn. aut.), do zvířecosti, do života, a tak se historické vztahování objasňuje jako orgán života a jeho funkce.“²³ Není to tedy funkce, co dělá život, ale opačně, život jako rozhovor se světem tvoří orgán a jeho funkci. Svět kolem nás formuje naši bytostnost v dialogu říkáním, tj. beze slov. Patříme k světu víc, než svět patří k nám. Nejsme jeho pány.

¹⁹ PATOČKA, Jan. *Češi I*. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 428.

²⁰ HEIDEGGER, Martin. *Schwarze Hefte*, s. 232.

²¹ *Ibid.*, s. 289.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

V novověku došla subjektivita k nejvyšší vládě, což se ukazuje i v problému do této doby neslýchaném, ve fenoménu jinakosti. Jinakost je vlastně jen nevyhnutelný pendant subjektivity, která ze všech lidí dělá předmětnou platnost pro politiky, ekonomy a přírodovědce. Člověk ale není odpověď na otázku „co?“, ale na otázku „kdo?“. Lévinas si toho všiml, také nemohl si toho nevšimnout, vždyť jinakost všech jeho židovských přátel byla zlikvidována těmi, kdo o této otázce vůbec nevědí. To, že to nevědí, je ale dáno již počátku proměny aléthei v *certitudo*.

Spousta lidí si toho nevšimne a neuvěří tomuto tvrzení, ovšem to na jeho pravdivosti nic nezmění. Potřeba jistoty ustrašeného novověkého života proměnila neskrytost na jistotu, ovšem jistotu z lidského hlediska, které je dějinně podmíněné. Co je jistotou u člověka? Přece jeho subjektivita, jeho subjectum. To, že subjectum je vlastně středního rodu a že to předurčuje k platnosti objektu, si těžko mohl na počátku někdo všimnout, otevřenost tohoto druhu zde nebyla otevřena dějinným způsobem, to vše je až dílo naší doby, doby po holokaustu.

Jistota je dodnes pravdou všude kolem nás, mnozí již vědí, že důležitější je neskrytost, protože vychází z věci samé, nikoli z našich představ o věci. Teprve v poslední době se mluví o tom, jak se manipuluje masami pomocí facebooku, ale fenomenologie tento proces popisuje již necelých sto dvacet let. Opět důvod, proč filosofii brát vážně, protože výskytové humanitní vědy touto otevřeností většinou nedisponují. „Tento poslední krok přináší subjektivitě výlučnou vládu, tak že vše jedinečné a já-ské se jeví jako zbloudění a největší násilnost a každý fanatismus si své dobré svědomí tak zaopatřuje příslušností k tomuto subjectum, k proudu života, který se takto prodírá skrz toto zjedinečnění.“²⁴

Proto může Heidegger pokračovat, logicky a nevyhnutelně: „Zpětný chod do původní samosti (*die Selbstheit*, pozn. aut.) pod záminkou, že jest jástvím, nevzniká souhlas se společenstvím, nýbrž toto samo je jen následkem a posledním východem pro poslední zátaras podstaty člověka v subjektivitě toho, co jest před rukama (*die Vorhandenheit*, pozn. aut.), tedy toho, co se odhaluje jako nejspodnější „život“, a masovost se pak ospravedlňuje, protože toto vše v sobě neobsahuje žádný jiný obor, jenž by svou skutečností vynášel k vzhledu od samozřejmých aktů, proto také je výrazem právě tohoto života.“²⁵

Život byl odhalen jako nejvyšší hodnota ze všech hodnot, ale sama hodnota je také jen to, co je před rukama, co je ona *Vorhandenheit*, a proto člověk je pouhým předmětem a nikdo to nevidí, i když má bystrozrak. To je poslední zátaras v době poslední metafyziky, kterou tak geniálně popsal právě Friedrich Nietzsche. Lévinas nemohl nic jiného, než bránit jedinečnost člověka v jeho nároku na absolutnost jinakosti.

Náš dnešek je veden jen ozvěnami poslední metafyziky, v níž vůle k moci je tou nejvyšší hodnotou vůbec, protože ona je dnes životem a současně jeho jediným smyslem. Proto tak často opakujeme, že žijeme ve výkonové společnosti. To, co potřebujeme, je důstojnost otázky, která je ve zvláštní otevřenosti. Právě tuto otevřenost nějak nemůžeme dostat před sebe, nemůžeme do ní vstoupit, protože naše základní intence do světa je svedena jen k jsoucňům. Jsoucná nejsou důstojná, jsou jen užitečná, důstojnost je jen tam, kde stojíme před tajemstvím, o kterém bezpečně víme, že jest, jen neumíme toto „jest“ dobře vysvětlit. Ovšem toto vysvětlení není možné způsobem, jenž je metodologickým pilířem vědeckosti. Je

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

---

to myšlení oklikou (*modo obliquo*), bytí nemůže nebýt, protože je pozadím pro ukazování všech jsoucen.

Bytí je bytným základem jsoucen, není jejich příčinou, protože bytí je jinak, než jsou jsoucná v prostoru a v čase, bytí je od jsoucen a jsoucná jsou od bytí oddělena ontologickou diferencí, což není ani jeden ze čtyř aristotelských protikladů (kontradikce se středním členem mezi póly, kontrárnost bez středního členu, privace a vztah). Ontologická diference je mezi jsoucnými a bytím a tento rozdíl nelze pochopit logickými kategoriemi, které jsou „šity na jsoucná“, jen na onticitu. Je třeba hledat jiný přístup, pokud jde o ontologii. Tím je hledání bytného základu a ten se hledá jinak než příčiny a jejich účinky, než důvody a jejich důsledky.

Bytný základ se zjišťuje hledáním otázek k odpovědi, která je právě tím problémem, stojícím před námi a čekajícím na vyřešení. Tento postup, který je obráceným dialogickým myšlením, je hermeneutickým rozkrýváním neskrytosti, jež je jedinou pravdou vycházející jen z věci samé. Má to ale jeden háček, myslící a hledající musí provést transcendentální epoché, tj. musí si uvědomit vlastní protence a noeze, aby se dokázal koukat na problém jako by byl malé dítě, bez veškeré zkušenosti.

Transcendentální epoché je bezpodmínečný předpoklad pro aproximaci k věci samé, v opačném případě se věc k nám přibližuje přes naše představy, které v sobě nosíme v podobě noeží a protencí, a které jsou „filtry“ našeho vnímání, aniž bychom my sami o tom vůbec něco věděli.²⁶ Právě noeze jsou prostředkem pro moderní manipulaci s vědomím lidí před volbami. Matricí pro manipulaci jsou informace na facebooku, v nichž jsou obsaženy představy, filtrující svět na jistém místě a jistým způsobem. Fenomenologie tento způsob zná již necelých sto dvacet, teprve teď se na to přišlo i prostřednictvím počítačových technologií.

Přírodní vědy a výskytové humanitní vědy pracují především s kauzalitou, subjekt-objektovou figurou rozvrhování přirozeného světa, s pravdou jako jistotou. Neznají temporalitu, počátky a počátkování, dávají přednost technologii logického souzení, nejsou zde vhledy, počátky, celky bez marga jež se dají poznat jen vhladem z napětí bytostného tázání.

Spousty fenoménů nemohou být nikdy *clare et distincte*, a přesto jsou „více“ než hmotná jsoucná kolem nás. Patří k nim i jinakost. Musíme ji pochopit jako odpověď a hledat otázky, jež k této odpovědi patří jako klíč k zámku zamčených dveří. Je třeba odemykat bytné základy, hledají se jinak než příčiny. Problém jinakosti se jako problém otvírá v době, kdy již pro myslitele byla subjektivita v platnosti objektivní, platností se všemi svými negativními projevy, jako je např. tetování čísel na předloktích vězňů v koncentračních táborech. Subjekt-objektový rozvrh přirozeného světa byl již tematizován, a to nejen Husserlem, ale i mnoha jinými filosofy. „Filosofie nepřenáší na nové hory a vrcholy, ale zakládá propasti (*die Abgründe*, pozn. aut.), z nichž teprve to, co se tyčí, je vidět i jejich průměr i překlenutí nutnosti.“²⁷

---

²⁶ „K podstatě vzdělání ale patří uvolněnost (mohli bychom přímo říci: scholé) od světa. Tedy situace, ve které nejsem schopen myslet pouze uvnitř jistých předpokladů, které ustavují mé osvětí, ale ve které vím o tom, že toto osvětí je právě mé, že roste z transcendentálně-konstitutivních smysl-dávajících výkonů ego“. RYBÁK, David. Víra a vědění. *Paideia*, 2017, 14 (1-2), s. 2. K ideji vzdělání dále srov. RYBÁK, David. „Jako učitel nikdy nemohu ničemu naučiti“. *Paideia*, 2018, 15 (1-2).

²⁷ *Ibid.*, s. 290.

Filosofie vyrůstá z hloubek, ale myslitel musí být na vrcholu, aby viděl propasti, pak vidí i průměrné hory, vše vidí v nutnosti. „Bytí je neobjasnitelné a jsoučna nejsou účinkem bytí“,²⁸ to je vlastně ontologickou diferencí, která právě proto nemůže být odvysvětlena kategoriálním aparátem „užitým na jsoučna“.

Jinakost E. Lévinase patří do ontologie i onticity, v ontologii je výrazem bytí samého, v onticitě je výrazem popisných vlastností člověka jakožto jsoučna ve společenství jiných, kteří jsou také jsoucnem. Ontologicky je člověk tajemstvím stejně jako bytí samo, ale my známe Heideggerovu definici, že člověk je jsoučno, kterému jde o jeho bytí. Člověk je cestou, přechodem, mostem, provazem mezi protiklady, je šípem mezi obloukem luku a tětivou, ale tyto protiklady jsou v podstatě jsoucnem a bytím na druhé straně. Toto není nic jiného než ontologická diference, kterou nemůžeme popsat a definovat prostředky a kategoriemi pro jsoučna. Ježíš definuje člověka jako „cestu, pravdu a život“, pro Lao-c'e je člověk Tao – cesta, pro většinu předsókratů i sókratů je tím, kdo pomáhá vyladovat HIEROS GAMOS, vždyť KALOS (krásné tělo) a AGATHOS (krásná duše) jsou vyladěny skrz ARETÉ, jsou vyaretovány v dokonalost (KALOKAGATHIA).

Člověk je pohybem, stejně jako duše z hlediska Platónova. Jako by byl člověk pochopen jako ten, kdo doladuje svět, jako ten, koho matka Země chrání svou přitažlivostí, kterou staří chápali jako mateřskou lásku. Svět je s GÉ (GAIA – Země) ve střetu, lidé jsou s bohy v setkání zvláštního druhu (*in der Ent-gegnung*), tj. jsme s bohy a přece se od tohoto spojení oddělujeme. Tato čtveřina je Heideggerem zmiňována na mnohých místech jeho obrovského díla. Toto vše musí být doplněno: „Ovšem toto vědění znamená otevřenost pro příšernost bytí jakožto určení jeho pravdy; přičemž tato příšernost nemá nic co do činění s obvyklou příšerností, potkanou uvnitř jsoucnem, s tím nemá nic společného.“²⁹

Z ontologické příšernosti je člověk vyvazován např. křesťanstvím, v podstatě každým náboženstvím. Umět ji unést znamená svobodu, tu nejvyšší vůbec. A toto člověk umí, toho je schopen, umí unést příšernost bytí, a proto je mostem, proto je jsoucnem, jemuž jde o jeho bytí. O tom svědčí dotek s třetím referentem patočkovského vojáka ve frontovém zážitku, o tom je CHÓRISMOS Platóna a naladování na bytí v podstatném myšlení (*in der Besinnung*) u Heideggera.

Jinakost je založena na této svobodě, na svobodě, která jakožto pozadí umožňuje setkání v absolutní nesmyslnosti situace s bytím samým. Stejně se poznává stejným, pokud v sobě nemáme absolutní nesmyslnost jako nepochybnost, pak se nacházíme jen v onticitě. Heidegger na to odpovídá: „Rozhodnutí o podstatě člověka – ve kterém se zvnitřňuje založení jeho podstaty v budoucnu, se nepohybují metafyzická rozlišení těla, duše, ducha; i když jedno má přednost před druhým nebo, jak jejich jednota je utvořena; rozhodnutí otvírají něco původnějšího: zdali se podstata člověka odvíjí ze vztahu k bytí nebo ne, nebo tento vztah (jako porozumění bytí, tzn. rozvrh pravdy bytí v *Bytí a čase* je naznačen) pevně drží své propastnění a zřejmě i člověka v podstatném myšlení, nebo nikoliv.“³⁰

I fenomén *jinakosti* se zakládá na porozumění bytí člověka nikoli na popisu jeho vlastností, které jsme schopni přesně spočítat, pak srovnávat s jinými a hledat vztahy

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*, s. 290–291.

³⁰ *Ibid.*, s. 291.

symetrické, asymetrické, reflexivní, ireflexivní, tranzitivní a intranzitivní atd. Jinakost je založena bytným založením, nikoli jen kauzálním vysvětlováním, jak se to dělá běžně.

Člověk jest jen odpovědí a my musíme hledat k tomuto „jest“ otázky, jež jsou v pozadí, z něhož se toto „jest“ ukazuje, fenomenalizuje, z něhož vyvstává. Vyvstávání je to, co nás zajímá, nikoli to, co před námi pouze jest jako předmět před nás někým pohozený. Fenomenologii zajímá právě to, kdo to před nás předhodil, proto je problém vždy odpovědí, na niž musíme velmi pracně hledat otázky. To si právě subjekt-objektově zakořeněný výzkumník neuvědomuje, a proto jen popisuje a popisuje, co vidí, nezapočítává do svého vidění ono *jak*, ono řecké ΠÓΣ, na které poukazuje již Aristotelés, později Tomáš Akvinský a vídeňský Brentano. Cesta k bytnému základu věci, o niž běží, vede přes hluboké porozumění intencionalitě. Nelze jen tak, bez provedené transcendentální epoché, nahlédnout oč tu běží, v tom je největší problém poznání.

Jsme bytím vyzýváni, dotazováni, ale my nerozumíme těmto výzvám a otázkám, protože máme na nose brýle subjekt-objektového rozvrhu s cílem intersubjektivní jistoty, která se vydává za pravdu. Dnes jsou fenomény popisovány antropologicky, to je ovšem, jak říká Heidegger, jen „pokleslé dobrozdání“.³¹

„Pokud povrchně mluvíme o rozhodnutích člověka a nad člověkem, jež přecházejí více a více do nepodstaty (*animal rationale*), pak slovo rozhodnutí není žádné slovo, nýbrž jen žvanění, které skrývá, že člověk je již „předrozhodnut“ pro dlouho již rozhodnuté útvary; ať je to křesťanství pro nesmrtnost jedinečné duše pro onen svět, ať je to *animal rationale*, které je také předrozhodnuto; ale ještě není na konci snižování lidské podstaty do životního proudu jako takového v jeho nejhlubší podstatě, v krvi, tím se *ratio* zbavené okovů může stát jen počítáním a plánováním a přece by nemohl boj těchto rozhodnutí již dlouho rozhodnuté pravdy být provozován, protože uvnitř okruhu vlády západní metafyziky žádná pravá rozhodnutí nejsou již možná, chce se říci: výjezd člověka na původní základ, jenž mu přikáže nouzi bytí.“³²

Není nic horšího než předrozhodnutost, která je nejčastějším fenoménem současné reflexe společného pobývání na této zemi. Nejhorší je to v ekonomii, v politice, v pojetí práva, alespoň u nás v Čechách. Ovšem na jiných místech je to také, možná trochu jinak provozované, což na tom podstatném vůbec nic nemění. Sociologie často mluví o etiketizaci, což je samozřejmě ten nejzjevnější projev předrozhodnutosti dnešní doby. Etiketizace je opět ontickým hodnocením zevní podoby předrozhodnutosti. Ontologickým bytným základem předrozhodnutosti je karteziánismus, jehož potřeba jistoty uvedla myšlení dneška do ontického rozvrhu, protože matematická jistota o bytí možná není.

Snaha zajistit se, pojistit se vede do nekonečna, nikde nekončí a je snahou, která koneckonců vede nutně a nevyhnutelně k sebezničení v podobě „války za mír“. To je v podstatě stará věc, známe ji již sto let. Předrozhodnutost je nevyhnutelným pendantem počítání a plánování v podobě nazvané *das Ge-stell* a *die Mächenschaft*. Tyto síly jsou pramenem adorace rauše, intenzity prožitků a zážitků, lidského vyhoření, potřeby být jedničkou ve všem a všude, anestezie současného racionálního člověka, ubohosti našich VIP jedinců a jejich reflexe v bulvární literatuře a tisku. Proto jsou mediální pracovníci většinou

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

jen figurkami na kolbištích, která patří současným machthábrům. Někdy je až dětsky roztomilé poslouchat ty předzvěsti našich novinářů, říkané s tak podtrženou vážností s varovným patosem.

Podstatný vhléd je potkán a tušen z nejuvzdálenějšího světla bytí. „Bytí je zproštěno zajetí jsoucný a nazpět je darováno do nevlastnější nutné nouze, z níž se vchází nutně do nálezu podstaty, a z kterého teprve vzniká uvlastnění prostoru a času pro jsoucna.“³³ Řečeno srozumitelněji, musíme projít ztrátou jsoucna, „nouzením“, které není jen jednorázovým vhlédem, ale pomalým vplýváním do ztráty všeho kolem nás. Milovaní nám umírají bez vysvětlení, opuštěnost je pak k neunesení, a přesto člověk najde sílu jít dál. Navěsíme se na věci, z nichž k nám přichází ozvěna těch milovaných, jejichž říkáním je mlčení a smutek. Nakonec nacházíme i zde, na dně tohoto smutnění klid a GALÉNÉ TÉS PSYCHÉS – tišinu duše. Rozhovor s mrtvými je stále s námi, i když se nám to na první pohled nezdá. Bytí přichází jako něco, co je mezi lidmi a bohy, kteří nás opustili a zanechali tu božství ve smutku.

Dnešní člověk je „historické zvíře“, protože vše chce vypočítat, plánovat a kontrolovat, ale to bohužel nejde a nestačí to. Život není systém nevyhnutelnosti, jak si myslí věda. Nutným doplňkem nevyhnutelnosti je nahodilost, protože „TECHNÉ miluje TYCHÉ“, jak nás učili staří. Jsoucna jsou zanikající a vznikající, ale jde o to, co nevzniká a nezaniká, jest jinak, než jsme u jsoucna zvyklí, zde je cestou jen *via negativa*. Privace, otázka, prodlívání v otázce, život v ontologické nouzi, kdy žádná jsoucna tuto nouzi nezlikvidují. Je možné ji proměnit na setkání s bytím, které tuto nouzi ukazuje – to je starý platónský CHÓRISMOS, který se Aristotelovi moc nelíbil. Technické procesy a historie se prolínají, tzn. vše se dá vypočítat, naplánovat a kontrolovat. Média jsou tu od toho, aby všemu tomuto konání přidávala patinu nevyhnutelnosti správnosti a jistoty. Politici, ekonomové a právníci pak zajišťují tuto *die Machenschaft* naprosto dokonale.

„Osvobození člověka od ‚historie‘ v metafyzickém smyslu se neděje prostřednictvím nějakého počítání užiteků nebo následků pro život, nýbrž překonáním veškeré metafyziky, toto překonání odstraňuje každou možnost, v níž se jsoucno bezprostředně potvrzuje vždy v nějakých útvarech, jako třeba ‚život‘, jenž se ukazuje jako obor, míra, pramen potřeb a nároků a cílů.“³⁴ V této chvíli je zapotřebí si vzpomenout na sociologické teorie blahobytu, které jsou dnes hlavním smyslem lidské společnosti. Vždy jde jen o vypočitatelný život celé společnosti, zůstáváme v oboru vypočitatelného, plánovatelného a kontrolovatelného a do toho je zanořen každý jednotlivý život jako do sladké marmelády, která současně dusí to nejdůležitější, tj. smysl pobývání v absolutní platnosti. To obstarává historismus, vedený čistým karteziánem v podobě kauzality, sukcesivity, subjekt-objektového rozvrhu, jistoty jako pravdy.

Zde chybí temporalita, bytný základ fenoménů, ALÉTHEIA, bytí samo, chybí zde rozumění, které bylo nahrazeno popisem jsoucna a jejich srovnáváním v počítání. Člověk se opravdu stává historickým zvířetem, protože historické a technické se prolíná. „Člověk si stále více zvyká na to, že majetek a spokojenost jsou nejvyšší cíle. Potřebuje spíše nevlastnit, potřebuje vztah k odpíranému jako podstatný základ člověka, musí majetek odvrhnout a nechat jej projevat jako zápornost života.“³⁵ Tuto myšlenku současný člověk nemůže

³³ *Ibid.*, s. 292.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*, s. 293.

strávit, je plně v zajetí jsoucen a jejich funkcí a dober, která podporují život. Problém je v tom, že nevíme, co je život. Je to snad délka života, je to velký počet slastných chvil? Je to neustálé cestování po světě a poznávání, je to sjíždění ledovců v Alpách, je to pocit moci nad ostatními, nad sebou atd.? Nebo je to GALÉNÉ TÉS PSYCHÉS – *tišina duše*?

Opravdovou hloubku života potkáme jen v usebrání a v uvlastnění, jen pokud jsme schopni žít z vlastního pramene, to je smysl EPIMELEIA PERI TÉS PSYCHÉS. Být sobě samému věren ale znamená vědět, co to ve mně je za pramen. Dostat se k němu je možno jen přes bytostné otázky, které přinese život sám, protože život, to je především rozhovor s bytím samým. Jen bytí přináší otázky, na které odpovídáme svým životem, proto je tu nejčastěji jen rozhovor říkáním. Jen v *decursus vitae*, ve zpětném pohledu na naše skutky se nám otevře tento rozhovor, liberalisté ve svém honu vpřed do budoucnosti popírají víc, než jsou si schopni uvědomit. Šilenci, nutící svět do nepřestávajícího závodu pro budoucnost, přivolávají TYCHÉ ke svému sofistickovanému TECHNÉ.

Vědět o bytí z toho, jak se nám vzpírá, jak nám toto vědění odpírá. To je jediná cesta k bytí. Heidegger si posteskne: „Proč Němci chápou tak obtížně a pomalu, že jim chybí chaos, aby dospěli ke své podstatě. Chaos není zmatek a slepé věření, nýbrž žnutí propastné prázdnoty bytí (*der Abgrund*, pozn. aut.), a to je nevyhnutelností k založení.“³⁶ Všichni potřebujeme žnutí (*das Gähnen*), abychom dospěli k bytí, ale jak to vysvětlit ostatním, pro které je samozřejmostí, že vše podstatné je *clare et distincte*.

Co je tímto žnutím? To není nic jiného, než napětí bytostného tázání, ve kterém se člověk potácí, když vytrhuje neskrytost ze skrytosti; je to nutná podmínka myšlení. Proto každý opravdový myslitel je tak trochu „zmatený profesor“, jeho vnitřní svět, jeho uvlastněná privace je žnutím, je chaosem, jenž je podmínkou *sine qua non* pro dotek s bytím samým. Lévinas mluví o diarchii mezi legalitou a legitimostí, mezi zákony a svědomím. Diarchie je právě tímto rodivým chaotickým napětím. Toto žnutí je podmínkou toho, aby v lidu vznikalo umění, otázky a opravdový zájem. To je však ubíjeno, a to doslova, ubohostí dnešní kultury obecně. Básně a podstatné myšlení se rodí z nezaloženého, z kořenů, které jsou v temnotě, pod zemí. Zde žádná technologie nepomůže, naopak vše jen zničí.

Jde o počátek, který se dostane na povrch jen z temnoty země, stejně jako stvol ze semínka. FYSIS nepřestala být počátkem, jen se stává počátečnějším počátkem, hlubším počátkem, ale potřebuje CHAOS, žnutí tam, kam naše oči nemohou, zatímco naše myšlení ano. Podstatné myšlení musí být *die Besinnung* a to je vždy původní, počátkující myšlení, které se rodí, není to žádná konstrukce. Tento bod porozumění je nesmírně obtížně vysvětlitelný současným studentům.

„Vášeň k nevyhnutelnému, nutnému vždy požaduje tázání po důstojném.“³⁷ Důstojnost v tázání je klíčem, pokud bude chybět, vše se promění na trh, což se vlastně již stalo, proto vzdělávání je dnes pochopeno jen jako služba trhu. Důstojnost je v počátku, protože je původem a v rodícím se původu je vždy pravda bytí, to nemůžeme nalézt ve jsoucních. V každém čase je nutno odvodit počátek počátečněji, než tomu bylo dříve, proto FYSIS tu zůstává jakožto počátek, jen je počátečnější, tj. hlubší. Počátky se neztrácejí, jako je tomu v historii se začátky. Na počátky se nedá zapomenout absolutně, i když by si to mnozí

³⁶ *Ibid.*, s. 295.

³⁷ *Ibid.*

přáli, táhneme je s sebou, aniž bychom si to připustili; je třeba o tom vědět. Počátek může být překryt historií, ale zničit jej nemůžeme.

Transcendentální filosofie, např. Kantova, překrývá počátek, dělá z něj *Dasein*. Zde je transcendence pobytem, *Dasein*. Počátek bývá také v existenciální filosofii chybně pochopen. Heidegger vysvětluje: „Pokud tato filosofie v sobě uzavírá založení pobytu (*Dasein*, pozn. aut.) a proměnu dřívější podstaty člověka; pak se ale klade velmi blízko etice, apelu.“³⁸

Transcendentální podmínky Kantovy nás odvádějí od počátku, existence nás odvádí od počátku, ale žnutí propasti (*der Ab-grund*) nestrpí žádné násilí, je svobodou, je bytným základem pro plnou prázdnotu, kterou člověk ve vyhocených situacích potkává ze jsoucen. *Der Abgrund* – bytí samo je svobodou, volností, Kunderovou „nesnesitelnou lehkostí bytí“. Tuto svobodu zažívat je nejvyšším darem, kterého se nám může dostat. To je ona svoboda, ta nesnesitelná lehkost bytí, která umožňuje vylézt mladíkovi z platónské jeskyně a vojákovi v boji v patočkovském frontovém zážitku. Tato svoboda je pobýváním v blízkosti nejvyšší platónské ideje, u Dobra, to je právě EPI-STÉMÉ. Tento zážitek na celý život je darem filosofa.

Je třeba ale vědět, že musíme usilovat o tuto lehkost (*die Lichtung* není odvozeno od *das Licht*, ale od *leicht*). Filosofie neobjevuje nové, nové má jen novým způsobem účast na tom, co věděli již dávní myslitelé, to je METHEXIS, proto nemůže být filosofie vědeckým způsobem opečovávána, to by byl její konec.

Filosofie také není prostředek pro politický boj, vede k němu, protože jí jde o spravedlnost a pravdivost, ale prostředkem pro boj nikdy v prvotní fázi není. Pro politiku se filosofie využívá a častěji zneužívá. „Hrdinovi je heroismus cizí, neboť by se musel uzavřít do nějakého druhu bytí, jenž si položil před sebe pevný ideál, zatímco jeho bytí se v jedinečném-propastném otevírá a před tímto bohatstvím jednoduše se stojí v zamlklosti, každá placatost oslav a promluv je zde nedostačující; jen hrdinům je hrdinství neodkrytým tajemstvím, kterému ostatní rozumí a táhnou je do otevřenosti historického.“³⁹

To, co je samým hrdinům tajemstvím, to ostatní jedním rázem „pochopí“ a pak oslavují. Tento ohled je v našem životě vždy pramenem smutku. Nikdy nepochopíme to jedinečné, co je v konkrétním projevu hrdinství, nemáme pro to „tykadla“, nedotkneme se toho, nemůžeme to vlastnit; to je ten důvod, proč tito lidé, kteří vědí o tajemství, jsou raději stranou oslav.

Bytí je nesnesitelnou lehkostí, ale přichází až po přijetí plné prázdnoty, absolutní nesmyslnosti. „Stejně se poznává stejným,“ by mohl dodat např. Platón, nebo spousta dalších, kteří mají účast na tomto prastarém vhledu, na tomto účastenství, které zakládá duchovní nexus mezi lidmi různých aiónů, kteří jsou si přesto blíží, než ti, co stojí vedle sebe v tomto *nunc et stans*. Je prazvláštní, že sukcesivní čas se tak stáhne do „ted“, pokud jde o vhled do podstaty, ušebírající to nevyhnutelné v rozlehlém moři časovosti. Počátky mají obrovskou moc, nedoceněnou a pro mnohé nesrozumitelnou, ale o počátky jde především jen ve filosofii. Jen pochopení jsoucen ve vztahu k bytí zakládá pravou historii, tj. dějiny. Proč? Protože je tam počátek ve hře, v ontologické finkovské hře, a tento počátek je bytím samým.

³⁸ *Ibid.*, s. 296–297.

³⁹ *Ibid.*, s. 297.

Dějiny nejsou kauzalitou událostí, nejsou řemeslem a konstrukcí, jsou vyjevováním počátku v různých dobách. Historie se naopak stává kramařením, popisuje přesně úplné zbytečnosti. Proč? Protože nezná počátek a počátky, proto se nerozezná podstatné od nepodstatného. Heidegger si v jiných souvislostech uvědomuje Nietzscheovu známou myšlenku o tom, že učenci mu připadají jako staré panny.

Největší problém života současného člověka je, že žije v předrozhodnutosti, kterou potkává na každém kroku. *Das Ge-stell* a *die MACHENSCHAFT* vše za něj „odžijí“ dávno předtím, než žije daný člověk. Proto lidé vyhoří ve svých konkrétních pobýváních, tento člověk nežije básnický na této zemi.

Předrozhodnutost je příčinou toho, že dnešní člověk se netáže ontologicky, jen onticky, instrumentálně. Ví o své předrozhodnutosti, i když o ní nemluví, tuší to a vědění této své tuchy konkrétně a každodenně žije, nemluví o ní. Nemůže o předrozhodnutosti svého života mluvit, protože to neumí vyslovit, současný člověk je zanořen do samozřejmosti subjekt-objektového rozvrhu tzv. přirozeného světa, vše vysvětluje jen kauzálně; neví o bytých základech důležitých fenoménů.

Tázání, bytostné tázání se už téměř nevyskytuje. Proč? Protože všechny otázky již mají dávno své odpovědi, nikoho nic nepřekvapí. Tak se stal lid předrozhodnutým prostředkem pro některé ideologie. Dnes je předrozhodnuta mládež, která provádí nainscenované převraty, Cambridge Analytica předrozhoduje rozhodování lidí při volbách. Lidé se odnaučují se tázat a rozhodovat se samostatně. Heidegger k tomu příznačně dodává: „Nemusí lid, aby lidem byl, být nejdříve sebou samým ve své podstatě, aby mu náležel smysl, získaný při jeho cestě, na níž teprve lid skrz své zamlčené hrdiny si vybojuje svou patřičnost k bytí toho, co je důstojné?“⁴⁰ Koho dnes napadne tato otázka? Pokud by někoho napadla a on ji veřejně řekl, jaká by byla reakce? Pravděpodobně by nebyla žádná, protože by tomu nikdo nerozuměl.

Podstata nerozhodnutelnosti leží v tom, že člověk je *subjectum*, je objektem sil, které jsou v podstatě vůli k vůli. Není tu již moc, jako vrchol lidské intencionality, je tu svévolná vůle, která až dodatečně potřebuje vysvětlení prostřednictvím médií a najatých právníků s politiky; včetně objednané kultury a vědy. *Subjectum* nepotřebuje důstojnost, pro *subjectum* je důstojnost redundance, přebytečnost, zbytečnost. *Subjectum* je jen předmět, prostá věc k využívání. Člověk je člověkem, protože se sám vyhmatavá, poznává se až na cestě, nemůže se znát před cestou, ovšem *subjectum* nepotřebuje se poznávat až na cestě, vše podstatné o sobě ví předem. Proč? Protože je jen předmětem.

Člověk potřebuje myslet ze svého vlastního základu, pak se jeho promýšlení nazývá podstatné myšlení *die Besinnung*. Člověk potřebuje skočit do tazající se patřičnosti k bytí samému. Důstojnost a úctyhodnost jsou aspektuality, rodící se jen a jen z bytostného setkání s původem, s počátkem; s bytím samým. Tyto ontologické aspektuality byly nahrazeny technologií užitečnosti a pragmatičnosti. Člověk se stává člověkem jen rozhovorem s bytím, kterým se předávají pokyny. Ty jsou však nahodilé, podobají se holubičím nožkám, jak říkával Friedrich Nietzsche. *Das Ge-stell* je všeobecnou objednávkou, kterou střeží státní správa jako důmyslná *die Machenschaft* (zařizování kontroly nad vykonáváním pokynů,

---

⁴⁰ *Ibid.*, s. 299.

organizace, manažerská práce). Pokyny nejsou vnímány, nerozumí se jim. Pravda bytí musí být potkána na cestě v bytostnosti *Dasein*, nelze ji nahrát jako předehtu k životu praktickému. Nelze ji vykonstruovat požadavkem tzv. pozitivního myšlení.

„Osud zde neleží v určitém učení, nýbrž ve způsobu myšlení, které není nic jiného, než to, že do obrovského lidského těla bylo započítáno Descartovo *cogito, ergo sum* ve formě: *ego non cogito, ergo sum*; protože subjektivita nyní je vystupňována do obludnosti, probouzí zdání čisté objektivity, jež opravdu k ní patří, ale také současně upevňuje mínění, že všechna jsoucna jsou uchopena a určena, což je vyjádřeno v převzetí celkových metafyzických učení, se všemi jejich vyjádřenými hrami.“⁴¹

Tato situace byla namířena na nacistické Německo, ale platí i pro dnešek, nejde jen o ideologii, ale o to, co ji vytváří a staví do této platnosti, a to je karteziánské myšlení, a to opět je založeno ontologickým základem. Ovšem obvinít ontologický základ našeho myšlení a dostat jej před soudní tribunál není možné. Opět se ukazuje, jak ontologické myšlení, tedy filosofie, je důležitá. Onticita se někdy popisuje tak, že máme chuť mluvit o kramaření, to ovšem neplatí jen pro vědu, ale i pro politiku, kulturu a vzdělávání.

Náhradu ontologie onticitou, podobající se kramaření, nahlédl Heidegger i ve své době: „Tak to má zůstat a současně se s rasovými stanovisky propojit – a nechat vyrůst typologie a jen tak sloužit lidu a zařídit mu konečně rozkvět prostřednictvím vědy blízké národu. Je ještě možné, aby podstatný člověk se mohl nad tím zamyslet, ovšem tím není o podstatě národa rozhodnuto, protože vůle a základní naladění je skrz předmínění stanoveno, toto ovšem stojí vně tázání. Je pak kladený cíl, je národní bytí vůbec cílem a ne pouhým jeho rozbitím?“⁴² Heidegger kritizuje učení o národu, je to pouhé kramaření, propojené s rasovými teoriemi, protože národ se rodí, počátkuje po tisíciletí a je možné se k němu sklánět jen z vyšší platnosti, tj. z bytí samého. Lid, národ nemůže sloužit kramářské ideologii, které jde jen o moc nad lidmi a přitom využívá lidi a národ.

K tomu Heidegger dodává: „Způsob myšlení může být proměněn, když tu jsou opět tázající, kteří neoznamují pravdy, nýbrž svědčí o důstojnosti tázání po bytí.“⁴³ Kolem nás není důstojnost v žádné své podobě, ani v první aproximaci. Vzdělání ztratilo úctyhodnost, stáří je redundantní, kult dítěte a mládí vede ke zvláštnímu studu, který pozorujeme u starých lidí, majících v sobě potřebu se neustále omlouvat, že něčemu nerozumějí. Descendence tohoto druhu se posiluje; to, co dříve bylo průměrné, se dnes ukazuje jako to, co je nejlepší, to, co bylo dříve špatné se „tváří“ jako průměrné. Mladí jsou využíváni k nekalým rozhodovacím praktikám nejen ve státní správě, ale i v podnikání, v kultuře atp.⁴⁴ Dříve byl bůžkem lid, nositel dějinnosti, dnes jsou to peníze. Je to smutné!

I Heidegger si posteskuje: „Proč zůstávají ony světliny tak daleko a tak vzácně se otvírají? Jsou skrytými mosty, na nichž se potkávají bozi a člověk, stojí proti sobě v nutnosti bytí, jsou vyrváni do rozvíjení své podstaty; setkáním ve světlině, jež je samotným bytím, kdy musí vyjít propastnost a ozřejmí se ve své nejčistší samotě.“⁴⁵ Setkání s bohy na těchto

⁴¹ *Ibid.*, s. 299–300.

⁴² *Ibid.*, s. 299.

⁴³ *Ibid.*, s. 300.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*, s. 304.

mostech, je setkáním ve světlině, v otevřenosti bytí, kterou je možno přivolat jen jediným způsobem, bytostným tázáním. Jen v napětí tohoto tázání se zrodí světлина pro možnost setkání s bohy, ovšem dnes právě tázání je něčím předrozhodnutým skrz sílu fenoménu *das Ge-stell* a fenoménu *die Machenschaft*. Člověk dneška je předrozhodnut, proto mu říká Heidegger „historické zvíře“, nemyslí svou hlavou, jen přebírá názory jiných.

Člověk má v sobě možnost stát se hlídačem světliny, pokud se člověku vzpírá, protože vzpírání a odpírání bytí (světliny), je jediným přístupem k bytí samému. Jen v odpírání je možno zahlédnout záblesk propasti (*der Ab-grund*) v nutnosti jeho zakládání, v jeho počátkování, v počátku. Myšlení bytné a dějinné je počátkující, rodící se jen vhladem; v záblesku je přítomno. Zde jsou systémy a struktury zbytečné. Člověk se musí nasadit celý, a to je těžké.

Z čeho se rodí počátky? Jen z nouze bytí, toto „nouzení“ je vzpíráním bytí, je propastí (*der Abgrund*); je prožíváním odpírání v nouzi. To podstatné podstatné v tom, jak nám chybí; ovšem toto chybění je víc než privace, je nouzí. „Pramenění není žádné pouhé přicházení z něčeho, a proto se ani jsoucna nedají z bytí objasnit. Původ je spíše počáteční trhлина – světлина, která se objeví v předtím uzamčené nerozvedenosti a v sobě samé, jako v otevřenosti, *jest* (*west*, pozn. aut.) – ALÉTHEIA.“⁴⁶ Přísně kontrolovanou kauzalitu zde nenajdeme, není tu sukcesivita postupných kroků; najednou je tu trhлина a v ní *jest*, do ní zapadá (*west*) neskrytost, pravda sama.

Tak se setkáváme s neskrytostí. Divně, napadá nás jako nápady, vhledy, vblíknutí, jako blesk, proto platí onen nápis na Heideggerově chatě: „Vše řídí blesk!“, náležející starému Hérakleitovi. Ve filosofii není pokrok jen účastenství (METHEXIS). Původ nemůže být myšlen metafyzicky jako ukončenost a uzavřenost, protože původ může být původem jen „původněním“, počátkováním, může pramenit jen prameněním. Proč? Protože původ je počátek (*der Anfang anfaengt!*). Tato jednoduchost, usebírající nevyhnutelnost, zůstala skryta po staletí.

Původ není kauzalitou, v tom se věda mýlí, původně se mýlí. „Počátek a původ se nedají definovat, protože bytně dějinné myšlení nejdříve poznává svou propastnost (*die Abgründlichkeit*, pozn. aut.); jednoznačnost jeho říkání vzniká ve vroucnosti (ve zvnitřnění) tázání, jež propastný rozdíl bytí nepopírá, nýbrž náleží k němu jako bohatství, které pokaždé se odkryje ryzímu myšlení v nezaložené jednoduchosti, jejíž odhalení ale přichází v odpírání, přichází ve vlastním světle.“⁴⁷ Teprve teď je jednovhledné, jak tázání je opravdu zbožností myšlení. Tázání hloubí cestu k bytí, nedá se nikde potkat jako jsoucno k popisu přísnou metodologií vědeckou, ta je zde zbytečná.

„Jestliže ale v dějinách bytí jsou původy tak vzácné, jak mohou vzácnými zůstat uvnitř krátkých dějin jedinečného myslitele? Snad je to jen ustavičné rozběhnutí, jež nikdy k pramenu (*zum Ab-sprung*), do pramenění (*in die Er-sprungung*) nepřijde, aby pak v nebezpečí onoho rozběhnutí pro pramen samý to zakoušené mohl pochopit jako podstatné a mohl tak zúčtovat s historií dřívějšího myšlení.“⁴⁸ Nebezpečný je život filosofujícího, chybí

⁴⁶ *Ibid.*, s. 305.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 306.

⁴⁸ *Ibid.*

mu jistoty, s nimiž většina žije jako se základními podmínkami možnosti žít; je sám. A přece právě proto ví o tajemství bytí, sice negativně, ale pro život to stačí.

Původ je v trhlině světliny a tam je počátek pro setkání lidí s bohy, toto setkání nemá příčinu. Nedá se vyvolat vůlí, toto setkání musí „počátkovat“ v nouzi. Slova se rodí z bytí, proto hra s významy ve filologických analýzách nevede k podstatnému, proto znaky v logistice sice pomohou inauguraci logického systému, ale mimo tento systém jsou jen, někdy až nebezpečnými, zjednodušeninami, které zavádějí myšlení někdy na nedobrou cestu. Ke slovu musíme pociťovat úctu a nerušit jeho „světlo“, v němž je nám přinesen význam z věty, z kontextu, z pozadí řečeného nebo napsaného.

Protože člověk je hlídačem bytí, má člověk slova a řeč, kdyby byl pouhým jsoucnem, předmětem mezi ostatními, nemohl by mít řeč. Jen řeč nás transcenduje k celkům bez marga, k bytí samému; to nepotřebuje ani pes ani jiné zvíře, žije jen v okruhu, v horizontu jeho biologické předurčenosti. Šimpanzi nemluví, nerozumí říkání, nežijí v rozhovoru s přesaznými celky, které nemají okraje. Už toho biologizování bylo dost, možná holokaust by mohl být i dnes toho dostatečným důkazem.

Co je to slovo? „Je to ozvěna původu, slovo ve své podstatě je trhlinou ve světlině, což znamená tiché zaznívání trhliny ve světlině, jejíž otevřenost teprve veškeré významy zakládá a řečenému slovu poskytuje to ryzi, otvírá bytí. Onen skok původního skoku (*des Ur-sprungs*, pozn. aut.) – bytí jakožto uvlastnění, je tichem samotným, z něhož zvuk přichází a může v ozvučení setrvat.“⁴⁹ Málokdy se setkáme s tak hlubokým postřehováním podstaty slova. Znovu se ukazuje, jak je to nedostatečné pochopit slovo jako znak, význam, zvuk, jako to nacházíme v současných filologiích a přístupech k lidské řeči.

„Neboť podstata slova je pravdou bytí a nikoli její příslušnost k nějaké řeči, jež se určuje ze zkušenosti mluvícího zvířete; a toto určení zůstává tam a dává míru, kde LOGOS jako usebrání a sjednocení je pochopeno ve smyslu oslovení něčím, vztah k bytí zůstává skryt a dovršen, to znamená: to samé říkat jako slovo; toto říkání jako *Da-sein* (pobyť, pozn. aut.) je podstatnějším pravdy bytí a s tím toto samotné je v uvlastnění. Řeč je výrok slova a zakládá se v tom, nikoli ale teprve slovo skrz řeč.“⁵⁰

Slovo je důležitější než řeč. „Unsagbar jedoch bleibt allein zu Sagende, im Dichten zu Stiftende, im Denken zu Erdenkende – im Wort ist das Seyn unsagbar, ist es die Verweigerung. Die Sprache aber als Ausspruch des Wortes (d. h. des Seyns) spricht aus dem Bezug zum Seienden, das schon durch das ungesprochene Wort als ein solches begegnet; und alle Woerter der Sprache, die nicht unmittelbar ein Seiendes meinen, bedeuten dann eine Beziehung zwischen Seienden – Abgezogenes – Abstraktes.“⁵¹ Zde jde o velmi důležitou myšlenku, proto ji necháváme v němčině. Každý překlad je bohužel nedokonalý. (Nevyřknutelné však zůstává to, co se má říci, v básně, jež toto ukotvuje v myšlení, jež toto myslí; ve slovu je bytí nevyřknutelné, je odpíráním. Řeč je ale výrok slova, tzn. bytí, mluví o vztahu k jsoucnu, které je skrz nevyřknutelné slovo potkáno; a všechna slova, která nemíní bezprostřední jsoucnu, znamenají pak vztah mezi jsoucný – něco odvozeného, něco abstraktního.)

⁴⁹ *Ibid.*, s. 307.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 308.

⁵¹ *Ibid.*

Z toho se odvíjí ontické myšlení humanitních věd i dnes, a to zcela. Vše, co není bezprostřední jsoucno je *abstractum*, je něčím „odtaženým“, co se nedá dost dobře představit. Proto Heideggerovo pochopení existenciálů je vždy něčím úplně jiným. „Nejde o nádraží v Zürichu, ale o náš pobyt před nádražím v Zürichu“,⁵² o tom jsou existenciály, to není abstrakce, to je něco svébytného a nesmírně podstatného, o tom je *daseinsanalýza*.

Heidegger mluví o krizi západní metafyziky, která stojí na descartovském subjektu. Jednou je Hegelem pochopen jako subjekt absolutní (absolutní duch), podruhé jako subjekt ve své nejintenzivnější subjektivnosti, tj. v Nietzscheově vůli k moci. Pokaždé však před člověkem stojí jsoucna jako jediná pravá skutečnost, a proto se plánuje život, pochopený jako jsoucno, řídí, spravuje a kontroluje. To vše zařizuje *die Machenschaft*, plány jsou v *das Gestell*. Významnou úlohu zde hraje Leibniz se svou vypočitatelností všeho (*mathesis universalis*). Je to projev poslední metafyziky, která je o to silnější, jak je její podstata skryta, lidem i myslitelům. Heidegger by přesně doplnil: „Výklad se završuje vládou bytí v podobě zařizování (*die Machenschaft*, pozn. aut.), která se zatlačuje do zapomnění, ve prospěch jsoucna, které jsou skrz ni vládnoucí jakožto skutečnost působícího; srovnej Hegelův pojem, bytí jako skutečnost.“⁵³

A to je náš současný život se vším všudy. Vše je nalinkováno a vymyšleno lidmi, kteří neznají celek, ale jen část, kterou mají na starosti. Svou část celku většinou pochopí jako celek celý, a proto vše činí složitějším, protože si myslí, že i jejich osobnost bude pokládána za důležitější, a tak každý jen trochu řemeslně tvořivý úředník vymýšlí svou nepostradatelnost v podobě sofistických procesualit, které pak musí obyčejný člověk dělat. Všechny procesuální systémy, které terminují lidský každodenní život, musejí být, a snad ze zákona, co nejjednodušší.

Na těchto umělých složitostech ctižádostivých jedinců se pak vypíná obludnost stavby současné platnosti *die Machenschaft*. Fenomén není pojmenován obecně, protože je to jen fenomén, který nemá předmětnou platnost, a tak to lidé nevidí a topí se v těchto umělých výtvorech a vymrhají celou svou tvůrčí energii na tyto zbytečnosti, jejich redundance je neviditelná. Mladí jsou přesvědčeni, že tato „procesuální inteligence“ je hloubkou vzdělanosti a mají despekt k těm, kteří ji tolik neovládají, tím se prohlubuje hiát mezi mladými a starými.

Fenomén *das Ge-stell* nakonec dostane i tyto mladé, kteří neměli ještě čas setkat se s celkem bez marga, netáží se, naopak si myslí, že otázky jsou *signum* jejich vlastní nedokonalosti, vždyť vše už dávno vědí. To vše nazývá Heidegger metafyzickou zkušeností, která se stala neprůhlednou a nepoznatelnou. „Protože se metafyzická zkušenost stala docela nepoznatelnou, vše nese a její hlediska a měřítka nám dává, a proto je nejméně zakoušena, a proto je čas této vroucí skutečnosti vyjádřeným požadavkem a předmětem pro plánování a provoz.“⁵⁴ V těchto Heideggerových slovech je skryto vše podstatné i v naší současnosti.

Jsme ovládáni skrz procesuální systémy, které řídí provoz našich jednotlivých životů tak mocně, že zapomínáme na to, že jsme, to je ovšem jen moderní forma neviditelného otroctví. Je to otroctví, které nejsme schopni pochopit a vnímat, protože většinou se tato

⁵² HEIDEGGER, Martin. *Zollikoner Seminare*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1987, s. 89.

⁵³ HEIDEGGER, Martin. *Schwarze Hefte*, s. 312–313.

⁵⁴ *Ibid.*, s. 313.

forma skrývá za pokrok a každý se snaží být pokrokový, aby nebyl k smíchu, aby nebyl odvržen od těch, kteří kráčí rozhodně a sebejistě vstříc lepším zítřkům. I to je forma vládnoucí vůle k moci. Být „in“ je základní podmínkou k přežití mezi dravci. Protože dnešní lidé nacházejí podstatu bytí ve jsoucnech, musí být pro ně bytí totožné s *die Machenschaft*, proto je ve vzdělávání kladen takový důraz na organizaci a kontrolu práce jednotlivých lidí, plánování jejich činnosti nevyjímaje. A to je marketing.

Marketingoví ekonomičtí inženýři řídí planetu. Tito lidé jsou tak ontologicky „zataveni“ do správy jsoucna, že se jim naprosto zakrývá bytí jakožto nicota. „Prožitkově skvělý a skutečnosti blízký člověk veřejnosti nejméně vidí to, co je opravdu skutečné, tj. to, co je působící; vždyť sám je nesen tím, co jej řídí, co zakládá jeho měřítko.“⁵⁵ Protože současný člověk bere za jediný „život“ intenzitu prožívání, není schopen pochopit, že bytí je něco jiného než tato vůle k síle a moci prožitku. Silné zážitky jsou pro něj jediným projevem života, vše ostatní je nuda a redundance. Také proto jsou silné zážitky důležitým druhem podnikání, a to ve všech možných ohledech a podobách. Nejčastěji užívaná věta „Tak si to užij!“ nebo „Já si to užívám!“ je toho dostatečným dokladem.

Dnešní člověk je předrozvržen, to ovšem dnešní jedinec netuší ani v nejmenším. Je řízen nároky provozu života ve společnosti od počátečních lidských krůčků do jeho smrti. Aby byl nohama na pevné zemi, musel by přijmout nouzi jako nevyhnutelnost a toho se dnešní člověk nejvíce bojí. Potřebuje mít jistotu, že bude stále živ, že jeho život bude trvat neustále; chce mít o tom jistotu. Heidegger k tomu prorocky doplňuje: „Upadneme do metafyziky, která nese v sobě konec dějin novověku, dostaneme se do rozhodování, zda se ocitneme v nejzevnějším provozu zapomnění na bytí, kdy lidé budou odlidštěni tímto tlakem, abychom se ujišťovali bez konce o našem trvání, nebo zda vezmeme bytí jako nouzi, která zůstává ve skrytosti, ačkoliv tato nouze nám daruje svobodu počínajícího založení jsoucna v jednoduchosti její podstaty.“⁵⁶

Vyzdvihování skutečnosti jako toho, co je ontologicky nejdůležitější, nacházíme u Hegela v jeho známém tvrzení: „Co je skutečné, je nutné, co je nutné, to je skutečné!“⁵⁷ „Nestačí nám svět jen vysvětlovat, je třeba jej změnit!“⁵⁸ zní nám v hlavě jedenáctá teze o Feuerbachovi od Karla Marxe. Skutečnost, prožitek, užít si v co nejvyšší intenzitě čas v rauši, který je nám darován k životu, o to jde. Všude; kam zabloudí náš zrak. Síla, intenzita je znakem naší doby. Ukazovat se v síle, pak ek-sistujeme, pak teprve ontologicky a onticky „jsme“. To, že naše těla chodí mezi jinými těly – to nestačí k uznání existence, je třeba ukazovat sílu. Neustálý růst v přemocňování je jediným důkazem toho, že jsme, pak je naše existence uznána, jinak se nám vše jen zdá. Skutečnost je toto přemocňování a přemocňování je nutnost pro uznání existence. Tato intence penetruje naprosto vše.

Náš stesk nad údělem univerzit, jenž je poznamenán proměnou na školy odborné, je toho důkazem. „Placaté myšlení“ bez hloubky, sofistickované popisy povrchu věcí a jejich

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Srov. německá verze citátu: „Was vernünftig ist, das ist wirklich; und was wirklich ist, das ist vernünftig.“; cit. HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Grundlinien der Philosophie des Rechts*. Leipzig: F. Meiner, 1911, s. 14. (pozn. red.)

⁵⁸ Srov. německá verze citátu: „Die Philosophen haben die Welt nur verschieden *interpretiert*; es kommt aber darauf an, sie zu *verändern*.“; cit. MARX, Karl. *Thesen über Feuerbach*. In MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Die deutsche Ideologie: Thesen über Feuerbach (Vollständige Ausgabe)*, e-artnow: 2015 [e-kniha]. (pozn. red.)

srovnávání, čím dál nepřehlednější, bez cíle a celkového účelu, se staly základem vědy. Průnik do nitra buněk není nic jiného než popis povrchu toho, co se tam nalezne v mikroskopu. To samé platí pro výzkum astronomický, jen povrchy jsou pravým předmětem vědy. Kde chybí vhledy do podstat, musí zemřít idea univerzity – *ad Unum vertere!* Ontologickou chybou je jistota jen ve jsoucnech, proto je pravda vždy *adaequatio rei et intellectus*, přičemž shoda je vždy vykládána z nějakých pozic mocenských. Lidé se netážou ontologicky, jen onticky. Vše leží ve jsoucnech a v jejich popsatečných funkcionalitách, což platí i pro lidský život sám.

Heidegger by k tomuto obecnému smutku jen přidal: „V pravdě spočívá vše.“⁵⁹ Dnešní univerzita je rozpuštěna do spousty naprosto nepřehledných projektů v bádání, které nemají žádný jiný smysl, než sloužit trhu a politice. Vše musí být užitečné a neúčinnost musí být úplně vymýcena, tak si to představují politici, kteří většinou ani univerzitní vzdělání nemají. „Rozhodující otázkou není v žádném případě, zdali výzkum a teorie byly vyzdviženy, nebo udrženy, nýbrž odkud a z čeho se zakládá a určuje tato jednota: zdali v původním a odvážném tázání, nebo v podsunutí pod požadavek užitečnosti.“⁶⁰

To, že i výzkum má teorii, neznamená, že zde vládne svoboda tázání, protože i zde je tázání podřízeno užítku ze jsoucnech. „V pravdě určuje se jednota výzkumu a teorie z druhu vztahu ke jsoucnům jako takovým a z výkladu téhož, tzn. současně ze vztahu k podstatě pravdy a jejího založení.“⁶¹ Pravda jako jistota (*certitudo*) se může vztahovat jedinečně ke jsoucnům, protože v případě bytí, jež je od jsoucnech odděleno ontologickou diferencí, v níž neplatí kategorie, nemůže platit ani pravda v podobě verifikovatelné či falzifikovatelné jistoty. Je nevyhnutelné vzít na milost pravdu alethetickou, dávající se z věci samé v neskrytosti, jež musí být vyrvána ze skrytosti.

Ve filosofii není pokrok, jen účastenství (METHEXIS). „*Die Besinnung* (podstatné myšlení) se nemůže odvážit, zde se musí stát podstatné myšlení něčím cizím stále více a více, protože všechny výzkumy tu zůstaly jen pro záchranu a modernizaci univerzity a jsou jen pouhými druhy promluv a bláboleními.“⁶² Přesně tuto situaci vidíme dnes všude, kam se podíváme. Vznesené jméno „univerzita“ si přivlastňují odborné školy pro politiku a jiné vědy. Jaká descendance provází novovek v jeho postmoderní fázi.

Univerzita je odvozena od *ad Unum vertere!* (k jednomu se obrátit!). To ovšem si vynucuje také prapůvod, jenž ví o Jednom, o *Unum*. Tímto počátkem (nikoli pouhým začátkem) musí být to, co se rodí z podstatného a diarchického tázání. Nemůže to být politické rozhodnutí z nízkých důvodů tržních či jiných. I věda na univerzitách potřebuje jasné rozhodnutí, jež není ničím jiným, než zrodem. Je to původ, prapůvod, o němž je nahoře řeč. Smysl výzkumů nemůže být jen objednávkou pro řešení konkrétních problémů na trhu a ve výrobě, pak by se univerzita musela stát odbornou školou a současně pouhým přívěškem tržních potřeb.

Pragmatismus Čapkův a Masarykův nikdy nebyl takovou adorací trhu, jako je tomu dnes v politické hantýrce. Z našeho života vymizela úctyhodnost a důstojnost. Univerzitní

⁵⁹ HEIDEGGER, Martin. *Schwarze Hefte*, s. 314.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*, s. 315.

⁶² *Ibid.*

profesoři a docenti nosí pedelovské oblečení na znamení úctyhodnosti a důstojnosti, ale i toto oblečení je jen znakem, příznakem něčeho, co dávno univerzitě chybí. Rozhodují o ní ekonomické důvody, nikoli původní, prapůvodní. „Dobrý učitel je dílo milosti,“ píše Jan Patočka někde ve svém rozsáhlém díle – a má pravdu. Tak, jak ztrácí univerzita svou úctyhodnost a důstojnost, tak je tomu v případě přirozených autorit, v případě uměleckých děl z našich dějin. Historie nahrazuje dějiny, počátky jsou směšnou minulostí a jsou nahrazeny začátky, a to všude, kam se podíváme. Někdy se této descendenci říká upadlý liberalismus.

Z univerzit se vytratila svoboda tázání, tj. takového, které není určováno užitečností a jehož nevyhnutelnost pochází z podstatného myšlení (*die Besinnung*). Výzkum musí vycházet z podstaty pravdy, nikoli naopak. Zde nepostačuje adekvace věci a myšlenky, protože adekvaci si každý představuje podle sebe, nemůže to být koherence, tedy shoda s předem platným systémem, protože ten je právě zdrojem pro fenomén „*das Ge-stell*“, nemůže to být žádná ontická teorie pravdy, je třeba vycházet z věci samé. Věc sama rozhoduje o metodě svého vlastního poznání, a proto musí být tato pravda vytržena ze skrytosti, musí to být neskrýto (ALÉTHEIA). Tato pravda je pravdou bytí samého a k bytí si musíme zjednat přístup jen filosoficky, mechanicky to nejde, zde žádná „kuchařka“, byť by byla sebesofistikovanější, nestačí.

Neviditelná chobotnice je fenoménem *die Machenschaft*, ta nám determinuje náš život; všechny vztahy jsou řízeny tímto fenoménem, je to organizace a kontrola a především je to plnění povelů, přicházejících z platnosti fenoménu *das Ge-stell*. Heidegger je přesvědčen, že tato determinace postihuje i úspěch, který některé lidi postihuje. I ten je předem objednan. „Úspěch není používán jen jako svědectví ‚pravdivého‘, nýbrž ‚pravdivým‘ se stává, nepůsobí bezprostředně vpřed k dalšímu pokroku, jeho vlastní a v podstatě nepozorovaný účinek směřuje dozadu ve smyslu určitého historického ražení minulých dějin, teprve toto protažené dozadu namalované přemalování úspěchu ‚působí‘ na podklady plánování dalších ‚úspěchů‘; podstatně dějinně pochopeno se ukazuje, že v úspěchu a jeho účtování se otáčí účinnost zamotaného lidství, dějiny vrůstají do pevných pohybů vzad a za nimi zůstává veškerá viditelná a zpozorovaná přední plocha pokroku.“⁶³

Úspěchy jednotlivých lidí jsou využívány k podpoře ideologií takovým razantním způsobem, že mnoho úspěšných aktů se společnost vůbec nedozví, protože se nehodí do dané platnosti fenoménu *das Ge-stell*. Jednoduše řečeno, nebyly naplánovány, nemohou potvrzovat nic politicky podstatného.

Heidegger precizuje: „Univerzitě patřící učenci se stávají pokaždé těmi, kteří skrz přiměřenou pohodlnost a nedotknutelnost se umějí skrz skutečné tázání zajistit a jsou tím jistější, čím je větší hodnocení ze strany lidu.“⁶⁴ Lid, národ bývá zneužíván, pokud vládne jen moc a právo je její služkou.

Pokud je úspěch platností zaměřenou do minulosti, pak tento úspěch vyhladí všechny možnosti pro to, aby se přirozeně objevovaly úspěchy, které nejsou předem jako úspěchy označené. To je ovšem něco velmi špatného, neřkuli zločinného, protože zde se upírá možnost lépe žít pro všechny lidi. Existují-li možnosti, jak se dopravovat z místa na jiné místo jiným způsobem, než za pomoci ropy a jejich produktů, možnosti, které by byly jednodušší

⁶³ *Ibid.*, s. 316.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 315–316.

a levnější, pak je zločinem tyto možnosti nevést ve skutečnost. Pokud se zná lék na nebezpečné nemoci, ale nepustí se do oběhu, protože by se zastavilo vydělávání peněz pro lékové koncerny, je to zločin proti lidskosti. *Das Ge-stell* v podstatě si vybírá, co bude za úspěch uznáno a co nikoliv.

To, co je uznáno za úspěch, se pak musí stát směrem, kudy se má ubírat naše každodenní budoucnost prostřednictvím všeobecné objednávky každého z nás. Úspěch tak jde do minulosti, aby přinesl jistotu do budoucnosti. „Působení dozadu tvoří překážku pro každé podstatné myšlení jdoucí k počátku, protože to, co se dělo, je pak viděno jen z hlediska úspěchu a nikoliv jako původ ve smyslu stávání se pravdou jen těch možností, které byly usilovně rozhodnuty.“⁶⁵ To je také důvod, proč lidé se nechtějí a také se bojí rozhodovat, přenechávají to institucím, odborníkům, Bohu a bohům, jako by byli mytickými jedinci, kteří dříve vědí, než se tážou. Tak to je dnešní doba, která je tolik hrdá na to, co dokáže v technologiích. Zde se také nachází odpověď na to, proč se vytvářejí nové moderní univerzity, když v daných místech je univerzita prastará a naprosto dokonalá.

Proč dobří miliardáři dávají peníze na novou univerzitu, proč jim nestačí ta, co byla založena ve čtrnáctém století a patří k nejstarším na světě? Patrně si zaplatí vytváření noezí, které jsou pro ně do budoucna důležité a z hlediska tržního výhodné. Opět praktický důvod pro to, aby filosofie hrála v dnešním vzdělávání jinou roli než roli služby, jako je tomu dnes.

Předrozhodnutý „úspěch“ naladí společnost a především média vidět v tom vzor, který determinuje vývoj dopředu, to je podstata předobjednávky naší budoucnosti. Málokomu dojde, že žije život, který mu vlastně nepatří, protože role, která mu byla přisouzena všeobecnou objednávkou, je mu vlastně cizí. Vše je přemalováno na pokrok. „Die Machenschaft“ – mašinerie organizování, plánování a kontrolování, a to vše přes počítání, je obludná a nezvládnutelná chobotnice, jejíž chapadla vlezou i do té nejmenší domácnosti a rozhodují o naší každodennosti a celém životě. Fenomény „vyhoření“, stržení do lidí z bezmocnosti jsou jen nutnými průvodními jevy, tedy epifenomény dnešní doby.

Novověký člověk je překroucen, myslí si, že svými výkony vchází do budoucnosti, ale předrozhodnutostí „úspěchů“ je vrácen ke zvířecosti. Co chce dnešní člověk? Chce sílu, krásu, požitky, rauš. To vše jsou cíle, které jsou jen smyslovostí, nechce nic vyššího, dokonce ani o tom vyšším neví. Proč? Protože i univerzity, které byly vždy zřídlem vztahu ke světu jako k celku, byly skrz *die Machenschaft* proměněny jen na odborné školy.

Jen se podívejme na tu haldu zbytečných předmětů, které se tam vyučují, přednášejí se kuchařkově, technicky, řemeslně. Používají moderní techniku, což je většinou opět považováno za jediný pokrok. Dnes se ani nemůže napsat na bílou tabuli to, co je třeba, protože k tomu potřebujete speciální prostředek – zlaté černé tabule a křídly! Smysl vyučování není dnes v tom, co se předává posluchačům, aby překročili své osobní horizonty a byli schopni vhledu do celku bez marga, když „celá planeta je jednou velkou vesnicí“, jak nám často připomínají sociologové. Je nám zapotřebí vládců, kteří mají schopnost zahlédnout celky, rodící se z napětí opravdového a bytostného tázání, jež si uvědomuje ohroženost všeho.

---

⁶⁵ *Ibid.*, s. 317.

SEZNAM LITERATURY

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Grundlinien der Philosophie des Rechts*. Leipzig: F. Meiner, 1911.

HEIDEGGER, Martin. *Überlegungen VII–XI: (Schwarze Hefte 1938/39)*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2014. ISBN 978-3-465-03832-0.

HEIDEGGER, Martin. *Zollikoner Seminare: Protokolle, Gespräche, Briefe*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1987. ISBN 3-465-01763-3.

HOGENOVÁ, Anna. *K problematice jinakosti: sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy*. Praha: Český olympijský výbor, 2001. ISBN 80-238-7923-5.

LÉVINAS, Emmanuel. *Totalita a nekonečno: (esej o exterioritě)*. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-20-8.

MARX, Karl. Thesen über Feuerbach. In MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Die deutsche Ideologie: Thesen über Feuerbach (Vollständige Ausgabe)*, e-artnow: 2015 [e-kniha]. ISBN 978-80-268-2797-9.

PATOČKA, Jan. *Češi I*. Praha: OIKOYMENH, 2006. ISBN 80-7298-181-1.

RYBÁK, David. *Étos a světy dějin*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. 196 s. ISBN 978-80-7603-015-2.

RYBÁK, David. „Jako učitel nikdy nemohu ničemu naučiti“. *Paideia*, 2018, **15** (1-2). 1-5. ISSN 1214-8725.

RYBÁK, David. Příspěvek k interpretaci čistého já. *Paideia*, 2017, **13** (2), 1-14. ISSN 1214-8725.

RYBÁK, David. Víra a vědění. *Paideia*, 2017, **14** (1-2), 1-10. ISSN 1214-8725.

(Prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc. je vedoucí Katedry filosofie UK HTF a působí též na Katedře občanské výchovy a filosofie UK PedF.)